

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích

Teologická fakulta

Katedra praktické teologie

Bakalářská práce

CANISTERAPIE JAKO JEDEN Z NÁSTROJŮ PSYCHOSOCIÁLNÍ
POMOCI PŘI MIMOŘÁDNÝCH UDÁLOSTECH

Vedoucí práce: Mgr. Štěpán Kavan, Ph.D.

Autor práce: Lucie Petlachová

Studijní obor: Sociální a charitativní práce

Ročník: Třetí

Forma studia: Prezenční

2012

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění, souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

29. března 2012

.....

Děkuji vedoucímu bakalářské práce Mgr. Štěpánu Kavanovi, Ph.D. za cenné rady,
připomínky a metodické vedení práce.

Obsah

Úvod.....	6
1 Canisterapie.....	8
1.1 Historie canisterapie.....	8
1.2 Vymezení pojmu canisterapie.....	8
1.2.1 Účastníci canisterapie.....	9
1.3 Formy canisterapie.....	9
1.4 Metody zooterapie, které se využívají v canisterapii.....	10
1.5 Požadavky na canisterapeuta.....	11
1.6 Vliv zvířat na člověka.....	12
2 Psychosociální pomoc při mimořádné události.....	13
2.1 Historie psychosociální pomoci.....	13
2.2 Vymezení psychosociální pomoci.....	13
2.3 Standardy psychosociální krizové pomoci.....	14
2.4 Kooperace při mimořádné události.....	15
2.4.1 Pomáhající při mimořádných událostech.....	16
2.5 Vymezení krizové intervence.....	17
2.5.1 Historie krizové intervence.....	18
2.5.2 Rozpětí krizové intervence.....	18
2.5.3 Cíl krizové intervence.....	18
3 Metoda canisterapie – krizová intervence.....	19
3.1 Vymezení pojmu canisterapie-krizová intervence.....	19
3.2 Historie canisterapie-krizová intervence v USA.....	19
3.3 Historie canisterapie-krizová intervence v České republice.....	20
3.4 Uplatnění canisterapie-krizové intervence.....	21
3.5 Cílová skupina.....	22
3.6 Potřeby zasažených.....	23
3.6.1 Traumatická událost.....	24
3.6.2 Období po traumatické události.....	24
3.7 Metodika canisterapie-krizové intervence.....	25
3.8 Požadavky na canisterapeuta v rámci canisterapie-krizová intervence.....	25
3.9 Požadavky na psa.....	26
3.9.1 Kontraindikace.....	27
3.10 Vybavení do terénu.....	27

4	Cíl výzkumu a výzkumné otázky.....	28
4.1	Cíl výzkumu.....	28
4.2	Výzkumné otázky.....	28
4.3	Operacionalizace pojmů.....	28
5	Metodika.....	29
5.1	Technika sběru dat.....	29
5.2	Výběr respondentů.....	29
5.3	Okruhy otázek.....	30
5.4	Stručný popis organizace Elva Help.....	30
5.5	Stručný popis výcvikového střediska Hafík.....	31
5.6	Realizace výzkumu.....	31
5.7	Konverzační partneři – stručná charakteristika.....	32
6	Vyhodnocení výzkumu.....	33
7	Diskuze výsledků a závěr.....	44
	Seznam použitých zdrojů.....	47
	Seznam příloh.....	49
	Přílohy.....	50
	Abstrakt.....	63
	Abstract.....	64

Úvod

Něco se stane a vše je jinak. Mimořádná událost může postihnout každého z nás; tyto události jsou pokaždé v něčem jiném a jsou ojedinělé. Nedá se na ně předem úplně připravit. Bohužel dochází ke ztrátám na životech, ohrožení života i zničení majetku, což má pro člověka závažné psychosociální důsledky. Zasažení jsou nuceni se adaptovat na danou situaci.

Do mimořádné události velkého rozsahu je určitým způsobem zapojeno velké množství lidí. Pracovníci integrovaného záchranného systému, lidé z nestátních neziskových organizací, dobrovolníci, lidé z obce či města a samozřejmě také přímé oběti. Velmi důležitá je spolupráce a komunikace při mimořádné události. Při pomáhání by se měl každý soustředit na to, co zná a k čemu má předpoklady.

V závěrečné práci se budu soustředit na canisterapeutickou metodu canisterapie-krizová intervence. Cílem práce je tedy popsat a zhodnotit využití canisterapeutické metody canisterapie-krizová intervence při mimořádných událostech. Budu provádět kvalitativní výzkum technikou interview s canisterapeuty, kteří mají zkušenosti právě s danou metodou. Nutno podotknout, že uplatnění canisterapie v rámci psychosociální pomoci při mimořádných událostech zatím není v České republice příliš rozšířené.

Základním zdrojem jsou knihy od Baštecké a Vymětala zaměřené na terénní krizovou práci a krizovou komunikaci. Dalším důležitým titulem jsou interní skripta od Tvrdé zabývající se metodou canisterapie-krizová intervence a publikace od Velemínského a kol. o zooterapii.

V první kapitole se budu soustředit na samotnou canisterapii, konkrétně na její historii, formy, metody. Také se zmíním o tom, jaké jsou požadavky na canisterapeuta a o vlivu zvířat na lidi.

Díky tomu, že metoda canisterapie-krizová intervence spadá pod psychosociální pomoc, nemůžu opomenout historii i vymezení psychosociální pomoci. Také poukážu na krizovou intervenci. Na obnovení řádu a rovnováhy při mimořádné události se podílí velké množství lidí, a proto na závěr druhé kapitoly věnuji pozornost spolupráci při mimořádné události.

Třetí kapitolu věnuji popisu samotné metody, uvedu definici, historii jak v USA, tak i v České republice. Upřesním, komu je metoda určena, jaké mohou být potřeby zasažených mimořádnou událostí a co pro ně může udělat canisterapeut.

Práce obsahuje i výzkumnou část, kde zdůvodňuji výběr respondentů, popíši realizaci výzkumu a okruh výzkumných otázek. Stručně pojednám o organizaci Elva Help a Hafik. Na konci práce zhodnotím výsledky výzkumu.

1 Canisterapie

Nejprve objasníme samotný pojem „canisterapie“, přiblížíme historii tohoto terapeutického postupu, poukážeme na jeho formy a metody a na závěr stručně pojednáme o vlivu zvířat na lidi.

1.1 Historie canisterapie

Léčebné využití zvířat v České republice má poměrně krátkou historii, jeho rozvoj byl zaznamenán až po roce 1990 (srov. NERANDŽIČ 2006: 27). Termín canisterapie v roce 1993 zavedla Jiřina Lacinová, která byla zároveň se sdružením Filia průkopníkem v tomto oboru (srov. EISERTO VÁ in VELEMÍNSKÝ 2007: 60). Canisterapie se zprvu využívala v Ústavu sociální péče Kociánka v Brně a také k léčbě psychiatrických pacientů. V roce 2003 byla založena Česká canisterapeutická asociace (srov. NERANDŽIČ 2006: 31).

1.2 Vymezení pojmu canisterapie

Termín „canisterapie“ se skládá ze slova „canis“, latinsky pes, a „terapie“, z řeckého slova léčba (srov. EISERTO VÁ in VELEMÍNSKÝ 2007: 60). Můžeme říci, že canisterapie je léčebný kontakt se psem či fenou, který nám pomáhá uvědomit si, že nejsme sami, že někoho zajímáme. Dává nám příjemný pocit, který nás ovlivňuje jak psychicky tak i fyzicky. Nejdůležitější je tedy bezprostřední vztah mezi psem a člověkem (srov. GALAJDOVÁ 2011: 15).

„Název canisterapie se vžil jako označení způsobu terapie, který využívá pozitivního působení psa na zdraví člověka, přičemž pojem zdraví je zde myšlen přesně podle definice WHO (Světové zdravotnické organizace) jako stav psychické, fyzické a sociální pohody. Jinak lze canisterapii definovat jako Animal Assisted Activities a Animal Assisted Therapy prováděné s jedním konkrétním živočišným druhem.“ (GALAJDOVÁ 1999: 24)

Kalinová také poukazuje na důležitost vztahu mezi psem a člověkem. „Canisterapie je jednou z metod rehabilitace, která slouží k podpoře psychosociálního zdraví všech věkových kategorií, při níž se využívá vztahu mezi člověkem a psem.“ (EISERTO VÁ in VELEMÍNSKÝ 2007: 60)

Pes patří mezi spolehlivé a jisté partnery pro člověka a právě v tom tkví podstata canisterapie. Je tu pro člověka v jeho osamění i nemoci a může dopomoci

k pozitivním psychickým i sociálním změnám (srov. RENOTIÉROVÁ, LUDÍKOVÁ 2004: 68).

Vytvoření důvěrného vztahu terapeuta s klientem velmi napomáhá přítomnost psa, ten totiž citelně uvolňuje atmosféru a je nápomocen také při snížení napětí nebo odstraňování komunikačních bloků. Také psychicky nemocní lidé mnohdy snadněji najdou cestu ke zvířatům, než k dalším lidem (srov. KULKA in VELEMÍNSKÝ 2007: 39).

Pro osobu pracující se psem neexistuje jednotné označení, může se používat termín psovod, canisterapeut, canisasistent apod. (srov. TICHÁ in VELEMÍNSKÝ 2007: 61).

1.2.1 Účastníci canisterapie

Canisterapie se účastní celá řada subjektů, jednak chovatel a majitel psa neboli psovod, dále specialisté z pomáhajících profesí (např. sociální pracovník, duchovní, atd.), klient a jeho rodina. Pod spojením canisterapeutický tým máme na mysli canisterapeuta a jeho psa. Důležité je, aby canisterapeutický tým byl sehraný a dobře se orientoval i v náročnějších situacích. Psovod musí být dobře proškolen, aby přesně věděl, za jakých okolností smí, a kdy nesmí, provádět canisterapii. Musí také dobře znát metodiku dané práce, svoje kompetence a povinnosti (srov. TICHÁ in VELEMÍNSKÝ 2007: 61, 62).

1.3 Formy canisterapie

Rozlišujeme mnoho různých forem canisterapie, které si nyní uvedeme. *Individuální* forma canisterapie je o setkávání klientů s canisterapeutickým týmem, kdy program lze přizpůsobit potřebám klienta. Tato terapie bývá časově náročnější. Naopak *skupinová* forma je zaměřena, jak už sám název napovídá, na interakci více klientů se více psy a canisterapeutem, přičemž psi by se mezi sebou měli znát. Podstatné je zapojovat všechny klienty vyváženě a také střídat aktivity. Jedna z nejrozšířenějších forem canisterapie je tzv. *navštěvní program*, kdy canisterapeut pravidelně dochází do nějakého zařízení nebo navštěvuje klienty v domácím prostředí. Další formou jsou *jednorázové canisterapeutické a kynologické aktivity*, které probíhají nejčastěji v ústavním zařízení a to u klientů všech věkových skupin. Může se jednat o jednorázové nebo opakované setkání. U *pobytové formy* canisterapie jde o možnost mít intenzivní kontakt dítěte a psa, kdy je dítě odloučeno od běžného sociálního prostředí. Jedná se o krátkodobé až dlouhodobé pobyty často ve spojení s přírodou (srov. TICHÁ in

VELEMÍNSKÝ 2007: 81-100). *Rezidentní forma* je trochu komplikovaná a příliš není doporučována. Podstatné je, aby pes měl jen jednoho pána s kynologickými zkušenostmi a ten se o psa staral. Kontakt klientů se psem by probíhal, jen pod dohledem canisterapeuta. (srov. EISERTOVÁ in VELEMÍNSKÝ 2007: 107). Poslední formou canisterapie je *krizová intervence*. Při ní se užívají běžné techniky avšak v prostředí neznámém jak pro canisterapeuta, tak pro psa. Využívá se na zmírnění dopadu na zasažené po nějaké traumatické události, např. při živelných pohromách. (srov. TVRDÁ in VELEMÍNSKÝ 2007: 109).

1.4 Metody zooterapie, které se využívají v canisterapii

Výraz Animal Assisted Activities (zkráceně AAA) znamená aktivity s pomocí zvířat a jedná se o „přirozený kontakt člověka a zvířete, zaměřený na zlepšení kvality života klienta nebo přirozený rozvoj jeho sociálních dovedností.“ (FREEMAN in VELEMÍNSKÝ 2007: 32) Hlavním cílem této metody je aktivizovat klienta například v případech, kdy je nečinný, potřebuje zlepšit komunikaci či odbourat stres. Cíl stanoví zooterapeut ve spolupráci s osobou, která pečuje o klienta. Tato metoda je nejčastěji uplatňována na klienty sociálních služeb a školských zařízení. Zooterapeut ve spolupráci s ostatními pečovateli či dobrovolníky vymýšlí zájmovou činnost. K tomu se používají techniky péče o zvíře, různé hry, procvičování paměti nebo nácvik komunikace (srov. FREEMAN in VELEMÍNSKÝ 2007: 32, 33).

Animal Assisted Therapy (zkráceně AAT) znamená terapii za pomoci zvířat. „Cílený kontakt člověka a zvířete, zaměřený na zlepšení psychického nebo fyzického stavu klienta/ pacienta.“ (FREEMAN in VELEMÍNSKÝ 2007: 33) Hlavním cílem je zlepšení léčby nebo rehabilitace, což souvisí s podporou rozvoje fyzických, emocionálních, kognitivních a sociálních funkcí klienta. Terapie za pomoci zvířat je určena osobám s mentálním, tělesným i kombinovaným postižením, dále krátkodobě i dlouhodobě nemocným, nebo těm, kteří jsou v rekonvalescenci. Zooterapeut se stává součástí týmu, který pečuje o klienta, kam patří hlavně lékaři, sociální pracovníci a ošetřující personál. Využívají se tyto techniky: hry, polohování, rozvoj motoriky a sociálních dovedností, zlepšování kognitivních funkcí (srov. FREEMAN in VELEMÍNSKÝ 2007: 33, 34).

Pod pojmem Animal Assisted Education (zkráceně AAE) je skryto vzdělávání pomocí zvířat. Jedná se o „přirozený nebo cílený kontakt člověka a zvířete, zaměřený na rozšíření nebo zlepšení výchovy, vzdělávání nebo sociálních dovedností klienta.“

(FREEMAN in VELEMÍNSKÝ 2007: 34) Nejdůležitějším cílem je přirozeně zvýšit motivaci k učení a také osobnímu rozvoji. Klienti jsou tedy osoby s poruchami učení, nebo studenti na běžných školách, kde se výuka zaměřuje na vztahy lidí a zvířat. Tato vzdělávací činnost je integrována do existujících školských osnov. Techniky jsou zaměřeny na předávání informací zábavnou formou, zapojují zvíře jako prostředníka pro výuku (srov. FREEMAN in VELEMÍNSKÝ 2007: 34, 35).

Animal Assisted Crisis Response (zkráceně AACR) znamená krizovou intervenci za pomoci zvířat. Metoda je určena pro oběti katastrof a mimořádných událostí a její hlavní náplní je stabilizace obětí. Zooterapeut se stává součástí integrovaného záchranného systému. Musí ovládat psychologické metody, být komunikativní i empatický (srov. FREEMAN in VELEMÍNSKÝ 2007: 34, 35).

1.5 Požadavky na canisterapeuta

Canisterapeutické výcviky jsou velmi různorodé, co se týká délky, kvality i typu, z čehož také vyplývá i odlišný způsob a náplň závěrečných zkoušek. Odborníci se přiklánějí k tomu, aby zkoušky měly dobu trvání kolem pěti až sedmi dnů a psůvod byl teoreticky a celý tým i prakticky vzděláván a testován odborníky (srov. EISERTOVÁ, TICHÁ in VELEMÍNSKÝ 2007: 69).

Canisterapeutický pracovník je pracovník, nebo dobrovolník, jehož vzdělání odpovídá normám ESAAT (Evropská asociace AAT). Canisterapeutickým týmem rozumíme canisterapeuta a jeho psa, tedy koterapeuta. Canisterapeut musí znát a dodržovat Etický kodex canisterapeutů, který valná hromada Canisterapeutické asociace schválila dne 25. 6. 2006. Tento kodex se skládá z devíti oblastí. Za prvé sem patří zodpovědnost, kterou canisterapeut přijímá za své jednání a z něho plynoucí důsledky. Má mít na mysli zodpovědnost jak vůči sobě a klientům, tak i k organizaci, ve které působí. Za další se jedná o udržování vysoké úrovně kompetence. Má poskytovat pouze takové služby a techniky, ke kterým má předpoklady a oprávnění. Canisterapeuti by se měli také dále vzdělávat a zvyšovat tak svoji kvalifikaci. Třetí oblast se týká morálních a také právních norem, které od canisterapeutů vyžadují vhodné chování v souladu se zásadami ESAAT, CTA (Canisterapeutické asociace), NNO. Samozřejmostí je dodržování příslušných zákonů a vyhlášek. Etický kodex ve čtvrtém bodě od canisterapeuta vyžaduje, aby se choval diskrétně a nijak nezneužíval informace od klienta, ani je nesdělával dalším osobám, pokud k tomu klient nedá souhlas. Existují však výjimky, kdy je ohrožen život klienta. Canisterapeuti podle pátého bodu

kodexu mají hájit a chránit zájmy klientů, se kterými pracují. Nikoho nenutí, aby využívali jejich služeb. Za šesté se jedná o profesionální vztahy canisterapeutů, kteří mají jednat s ohledem na potřeby a odlišné kompetence svých kolegů a pracovníků jiných profesí. Jednak musí mít canisterapeuti znalosti o práci svých kolegů a také respektují jejich povinnosti vůči jejich organizacím. Prostřednictvím veřejných prohlášení canisterapeuti pravdivě informují veřejnost o poskytovaných službách, nabízených technikách a publikacích. Pokud se organizace nebo jednotlivec rozhodne udělat výzkum, má canisterapeut možnost volby, zda se výzkumu zúčastní. Posledním bodem kodexu je welfare, tedy ochrana zvířat při terapii. Pes jakožto spoluterapeut je během výkonu zatěžován psychicky i fyzicky. Je třeba dodržovat určitá pravidla, aby pes nebyl přetěžován či dokonce týrán. Rozhodnout, zda je pes vhodný pro terapii, může jeho majitel, který absolvoval kurz pro canisterapeuty, nebo zkušený canisterapeutický pracovník s minimálním dvouletým výcvikem. Psa je třeba zapojovat postupně a pozvolna posilovat a rozvíjet jeho vlastní vloh. Po činnosti koterapeuta má pes právo na odpočinek (srov. TVRDÁ 2009: 3 - 6).

1.6 Vliv zvířat na člověka

Obecně můžeme říci, že zvířata nutí lidi k dodržování pravidelného denního rytmu, přinutí je k cílenému soustředěnému chování. Kladně u lidí ovlivňují psychický i fyzický stav. Uvádí se, že lidé, kteří jsou nemocní a starají se o zvíře, mají nižší hladinu krevních cukrů, tuků a nižší krevní tlak. Chovaná zvířata dokážou milovat člověka s nepředstíranou láskou, a tak mají antidepresivní účinek. Dokážou zmírnit psychické napětí i úzkost. Zajímavé je, že v zařízeních, kde se rozhodli pro chov a terapii prostřednictvím zvířat, klesla spotřeba antidepresiv a snížila se potřeba využívat uklidňující a omezující prostředky jako např. uzavřená oddělení, lůžkové klece apod. S tím souvisí také snižování psychické i fyzické zátěže pro personál a rodinu pacienta (srov. NERANDŽIČ 2006: 20, 21).

2 Psychosociální pomoc při mimořádné události

Psychosociální pomoc je mezioborová disciplína poskytovaná přímo v terénu, je přizpůsobena typu události a možnostem pomáhajících a je založena na spolupráci. Vychází ze skutečných potřeb a zdrojů zasažených obyvatel. Přiblížíme si historii psychosociální pomoci a vysvětlíme si, co vlastně obnáší a jaké jsou její standardy.

2.1 Historie psychosociální pomoci

Historie psychosociální pomoci je poměrně krátká a její vymezení je nejednotné (srov. BAŠTECKÁ 2005: 201). Díky zkušenostem a požadavkům praxe dochází k rozvoji psychosociální pomoci zaměřené právě na mimořádné události. Od roku 1998 byla psychosociální pomoc, a to konkrétně jakožto systém posttraumatické péče, v rukou Ministerstva vnitra ČR. Původně byla zaměřena jen na policisty, později se specializovala také na hasiče, což souviselo se vznikem psychologické služby v Hasičském záchranném sboru ČR. Prostřednictvím integrovaného záchranného systému se psychosociální pomoc zaměřuje i na občany coby oběti mimořádné události. Nelze opomenout také nestátní neziskové organizace, které přispívají k rozvoji psychosociální pomoci (srov. VYMĚTAL, MALÍKOVÁ, [online]. 2006 roč. 9. [cit. 8. ledna 2012]).

2.2 Vymezení psychosociální pomoci

Vymětal poukazuje na to, že pro stejné postupy bývají v České republice, ale i v zahraničí používány nejednotným způsobem pojmy jako psychosociální pomoc, psychosociální krizová pomoc, psychosociální podpora či péče i krizová asistence. Všechny mají v podstatě totožný význam (srov. VYMĚTAL 2009: 84).

Psychosociální pomoc má zajišťovat a saturovat psychosociální potřeby lidí zasažených mimořádnou událostí. Ty mohou být psychické, duchovní, praktické i emoční. Z toho plyne, že se jedná o praktickou pomoc a sociální i psychologickou podporu. Pomoc je zaměřena na všechny oběti a poskytují ji zejména sociální pracovníci, duchovní, psychologové a ti, kteří mají speciální výcvik. Svůj podíl na psychosociální pomoci mají osoby v komunitě a dobrovolníci, kteří jsou k těmto účelům dodatečně vyškoleni (srov. VYMĚTAL 2009: 85, 86).

Můžeme říci, že psychosociální pomoc je to, co pomáhající osoba dělá, když se snaží oběti vyjít vstříc s upokočováním psychických a sociálních potřeb. Lidé jsou při

nešťestích ohrožení náhlou změnou, která může vést ke ztrátě důležitých hodnot, jako je zdraví a majetek. Psychosociální pomoc je v prvních dnech totožná s krizovou pomocí. Jejím cílem je snaha posílit oběti zasažené mimořádnou událostí a udržet pocit životního smyslu. Nejdůležitější by však mělo být začlenění zasažených obyvatel do společnosti s co největší mírou soběstačnosti (srov. BAŠTECKÁ 2005: 202).

Baštecká se domnívá, že kvalitní psychosociální pomoc má být jakési pojítko mezi ostatními typy pomoci, tedy mezi pomocí psychologickou, duchovní, humanitární a materiální. Pomoc má být od začátku poskytována především prostřednictvím slov. Síla psychosociální pomoci vychází tedy z komunikace a pomáhá přímo tím, že podává informace a poradenství a umožňuje zasaženým lidem vypovídat se a vytváří konkrétní návrhy pro jednotlivé případy apod. (srov. BAŠTECKÁ 2005: 206).

Pomoc lze poskytovat na místě mimořádné události, v evakuačních centrech, doma u obětí či na úradě. Zasažené osoby je třeba aktivně vyhledat a věnovat se jim individuálně, posilovat jejich soběstačnost i schopnosti. Jde o mezioborovou spolupráci, je třeba pracovat v týmu. Psychosociální pomoc má být prevencí proti onemocněním jako jsou deprese, syndrom vyhoření, proti různým závislostem i sklonům k sebevraždám. (srov. VYMĚTAL 2009: 86).

Jak už bylo naznačeno, psychosociální pomoc reaguje na mimořádnou událost, která se stala, a zaměřuje se na potřeby obětí. Avšak v rámci psychosociální pomoci je podle Baštecké nejpodstatnější začlenění člověka do společenství, k čemuž mají přispět čtyři dílčí cíle. Za prvé se jedná o zvládnání sebe sama a svého života, dále o individuální, rodinné i obecné zpracování zážitku, třetí cíl se zabývá začleněním lidí do společenství a poslední cíl je zaměřen na otevření se budoucnosti (srov. BAŠTECKÁ 2005: 207, 208).

2.3 Standardy psychosociální krizové pomoci

Standardy psychosociální krizové pomoci a spolupráce radí, jaké postupy použít při poskytování pomoci. Téměř pět let je vytvářeli odborníci, kteří se zabývají pomocí při mimořádných událostech.

Tyto standardy nepoužívají slovo pracovník, protože vycházejí z myšlenky, že pomáhat může každý, ale zároveň poukazují na to, aby byla psychosociální krizová pomoc kvalitní, a tudíž nutné, aby pomáhající byl zkušený. Dále se autoři domnívají, že lidé zasažení mimořádnou událostí, nemají být vnímáni jako oběti, ale má v nich být podporována odolnost a pocit, že situaci zvládají. Psychosociální krizová pomoc

je souborem činností a reakcí v době mimořádné události. Vychází z vyjádřených hodnot v oblasti duchovní, tělesné, sociální a psychické. Zaměřují se na to, aby člověk zvládl situaci vlastními silami a v rámci dostatečné sociální opory. Vzájemná pomoc a svépomoc jsou nejvíce přirozené způsoby vyrovnání se s mimořádnou událostí a pomáhání prospívá hodně i těm, kteří sami pomáhají (srov. PRACOVNÍ SKUPINA PRO VYTVÁŘENÍ A OVĚŘOVÁNÍ STANDARDŮ PSYCHOSOCIÁLNÍ KRIZOVÉ POMOCI A SPOLUPRÁCE PŘI MV-GŘ HZS ČR 2010: 5, 6, 7).

Standardy poukazují na prostředky a nástroje, díky kterým lze naplňovat cíle psychosociální pomoci. Jedná se o první občanskou pomoc, kdy každý z nás má pomáhat druhým v ohrožení a tísni, což je upraveno i zákonem upraveno. Je třeba podporovat práva zasažených, nabízet jim poradenství jak sociální, tak právní, rodinné, občanské i pastorační. Dále je vhodné prakticky pomáhat dle individuálních potřeb, sil a zdrojů, vytvářet materiály pro zasažené menšiny a pro obyvatele, kterým hrozí sociální vyloučení. Velkou roli v těchto situacích hraje také dodržování různých rituálů a obřadů (srov. PS SPKP 2010: 9).

Zranitelnost zasažených občanů je dle autorů zejména v komunikačním znevýhodnění nebo vnucené bezmocnosti. Poukazují na to, že lidé mají dost ekonomických a sociálních prostředků v rámci rodiny a institucí (srov. PS SPKP 2010: 6).

Psychosociální pracovník se má umět přiměřeně vcítit do zasažených osob (srov. PS SPKP 2010: 14). Pomáhající mají být viditelně označeni, představovat se jménem a sdělit pro koho pracují. Nevnučují se a respektují odmítnutí. Objasňují, co mohou pro zasaženého udělat, podávají informace a popřípadě se dohodnou na dalším kontaktu (srov. PS SPKP 2010: 16). Podle standardů se mají pomáhající v terénu pohybovat ve dvojici, samozřejmostí je znát svoje místo v týmu, svoje možnosti a dovednosti. (srov. PS SPKP 2010: 15).

2.4 Kooperace při mimořádné události

Je třeba si uvědomit, že canisterapeutický tým, tedy canisterapeut a jeho pes, patří při pomáhání u mimořádné události pod integrovaný záchranný systém. Pomáhající při mimořádné události musí spolupracovat s ostatními institucemi a s integrovaným záchranným systémem. Pomáhající a tedy i canisterapeuti mají vědět, kdo má jaké kompetence. Podstatné je dorozumívání a ochota spolupráce mezi jednotlivými složkami.

Integrovaný záchranný systém je založen na spolupráci a jasných pravidlech mezi hasiči, zdravotníky a policií. IZS je využíván pro záchranné a likvidační práce. Základní složky mají nepřetržitou pohotovost pro příjem a ohlášení vzniku mimořádné situace, pro její vyhodnocení a také zásah. Hlavní složky IZS tvoří Hasičský záchranný sbor ČR, Policie ČR a zdravotnická záchranná služba (srov. SOTOLÁŘOVÁ in BAŠTECKÁ 2005: 244).

Ostatní složky IZS také výrazně přispívají při záchranných a likvidačních pracích. Jde o širokou škálu organizací, o vyčleněné síly a prostředky ozbrojených sil, ostatní záchranné sbory, neziskové organizace atd. Ostatní složky nemají neustálou pohotovost a pomoc poskytují na vyžádání (srov. SOTOLÁŘOVÁ in BAŠTECKÁ 2005: 244).

2.4.1 Pomáhající při mimořádných událostech

Pomoc při mimořádných událostech a hromadných neštěstí vyžaduje od pomáhajících, aby se vydali za klienty. Práce probíhá v terénu, kde se kumuluje velké množství zasažených, a zásahu se účastní velké množství různých profesí. Pro pomáhající je podstatné znát své kompetence, vědět, co je od nich očekáváno, kdo celou akci vede, pod koho spadají a na koho se můžou obrátit (srov. LUCKÁ, KOBRLE in VODÁČKOVÁ a kol. 2007: 371, 372).

Pro pomáhající pracovníky je nezbytné vytvořit si vztah se zasaženými. Při prvním kontaktu se nezapomenout představit a objasnit si role. Měli by také udržovat přiměřený oční kontakt a klienty přiměřeně povzbuzovat. Prohloubit důvěru a bezpečí lze, pokud pracovníci nechají hovořit zasažené klienty, o čem chtějí, a nekladou nevhodné otázky (srov. DeWOLFE 2010: 17).

Oběti hromadných neštěstí mají většinou plno práce se zařizováním mnoha různých věcí. Pracovníci mohou prakticky být nápomocni tím, že například zajistí dopravu, postarají se o děti, pomůžou sehnat přechodné ubytování. Neopomenutelnou prací pomáhajících jsou také administrativní záležitosti, kdy pomáhají vyplnit nejrůznější formuláře (srov. DeWOLFE 2010: 16).

V krizové situaci se s lidmi musí komunikovat určitým způsobem a je dobré poskytovat jasně formulované informace. Jednotlivá sdělení by měla být krátká a také se doporučuje opakovat je vícekrát. Pomáhající by se měli vyhýbat negativním formulacím a dávat si pozor na neverbální komunikaci, která tvoří 50 až 75 % sděleného obsahu (srov. VYMĚTAL 2009: 54).

Aktivní naslouchání by mělo patřit k základním dovednostem pomáhajících. Při rozhovoru s obětí by měli dodržovat vhodné tempo řeči, a pokud to situace vyžaduje, umět mlčet. Podporovat se totiž dá i tím, že jim je pomáhající zkrátka na blízku. Také zrcadlení pocitů může být také velmi prospěšné, můžeme například poukázat na to, jak se nám zdá, že se klient cítí. Nonverbální komunikace je taktéž důležitá. Můžeme například pokyvováním hlavy dávat najevo, že jsme pro klienta tu. Dobré je také používat parafráze, tedy opakovat jinými slovy to, co klient řekl, a utvrzovat se tak v tom, že sdělení bylo správně pochopeno. Pracovník by měl nechat zasaženého volně vyjádřit své emoce, i pláč často pomáhá zpracovat pocity (srov. DeWOLFE 2010: 17, 18, 19).

Ten, kdo pomáhá při mimořádných událostech, by neměl zapomínat na dobré vybavení včetně oblečení, protože vlastní nepohodlí snižuje možnost být plně k dispozici. Součástí pomoci při aktuální krizové situaci by mělo být aktivní vyhledávání obětí, nabízení pomoci, zjišťování toho, co kdo potřebuje a jak toho lze dosáhnout, provázení a podporování projevů emocí, pátrání po příbuzných a známých, tedy po přirozených zdrojích pomoci. Doporučuje se otevřeně komunikovat a nepodávat lživé informace. Pokud někdo odmítne nabízenou pomoc, je třeba se s tím smířit a nenaléhat, někdy lze vyčkat na možnost dalšího přijetí (srov. LUCKÁ, KOBRLE in VODÁČKOVÁ a kol. 2007: 372, 373).

2.5 Vymezení krizové intervence

Krizovou intervenci lze chápat ve dvou pojetích - užším a širším. V *užším* slova smyslu je krizová intervence zaměřena na to, aby nad sebou člověk získal kontrolu. Zaměřuje se na techniky a strategie používané při zacházení s člověkem, který má úzkost či jiné podobné pocity. Naopak v *širším* slova smyslu představuje krizová intervence metodu postupů, které si kladou za cíl vyřešení současné situace a obnovu sil člověka v rozpětí od nejmenšího cíle - návratu na předkrizovou úroveň – až k největšímu cíli – umožnění pokrizovového růstu (srov. BAŠTECKÁ 2005: 163).

Krizová intervence je specifický druh odborné práce s člověkem, který se nachází v krizové situaci, vnímá ji jako zátěžovou, nepříznivou a ohrožující. Krizová intervence se zaměřuje na klientovo prožívání, snaží se zastavit ohrožující nebo kontraproduktivní chování. Zajímá se o různé podněty jak z dřívější doby, tak i takové, co teprve mohou nastat a úzce souvisí s jeho momentální krizovou situací.

Je zde snaha zapojit klienta, aby aktivně řešil konkrétní problém, využíval své síly a také potenciál svých vztahů (srov. VODÁČKOVÁ 2007: 60).

Krizová intervence je „specializovaná okamžitá pomoc lidem, kteří se ocitli v krizi. Jejím cílem je vrátit jedinci psychickou rovnováhu, která byla narušena kritickou životní událostí. Krizová intervence je komplexní, prakticky zaměřená pomoc, která může zahrnovat pomoc psychologickou (zaměřuje se na problém, který krizi vyvolal, kdy je jedinec s krizí konfrontován a dochází k jejímu řešení), lékařskou pomoc (psychiatrická intervence, medikace, hospitalizace), sociální pomoc (sociální intervence) a právní pomoc.“(VYMĚTAL 2009: 16)

2.5.1 Historie krizové intervence

Průkopníky metody krizové intervence byli ve 40. a 50. letech 20. století američtí psychiatři v čele s Erikem Lindemannem. Vymysleli označení „krizová intervence“ a jejich první práce se zaměřovaly na klienty s duševní poruchou, které léčili na klinikách, vycházeli tedy přímo z psychiatrické praxe. Později se také zabývali tím, jaké důsledky má krize v rodinách (srov. NAVRÁTIL 2001: 115).

2.5.2 Rozpětí krizové intervence

Většina autorů uvádí, že by krizové intervence měla zahrnovat minimálně jedno, nanejvýš však pět až osm setkání. Důležité je vyřešit především ten nejvíce tíživý problém. Krizová intervence by neměla trvat delší dobu než dvanáct týdnů (srov. BAŠTECKÁ 2005: 163).

2.5.3 Cíl krizové intervence

Cílem krizové intervence je usnadnit komunikaci, nechat vyjádřit emoce, popřípadě navrátit zasaženým lidem ztracenou sebedůvěru (srov. MATOUŠEK 2003: 130). Je taky dobré využít krizovou situaci jako příležitosti k dosažení určitého životního posunu. V pozadí krize se často objevují nedůsledná řešení dřívějších krizí a nezvládnuté konflikty. Potvrzuje se, že pro akutní zvládnání krize je důležité, jak člověk obstál minule (srov. MATOUŠEK 2003: 120).

Jen zmíním, že typické pro krizovou intervenci je, že je prováděna na krizovém pracovišti. Ovšem jsou případy, kdy je potřeba dojed za klientem a to převážně u hromadných neštěstí. Krizová intervence v terénu má svá specifika zvláště na personální zajištění a na provoz zařízení. Proto taková služba v České republice není příliš obvyklá (srov. VODÁČKOVÁ 2007: 143, 145).

3 Metoda canisterapie – krizová intervence

Metoda spadá pod psychosociální pomoc při mimořádných událostech. Nejprve poukážu na to, co je metoda canisterapie-krizová intervence, dále se budu zabývat historií této metody. Popíši uplatnění canisterapeutické metody, komu může být prospěšná, jaké jsou požadavky na canisterapeuta a také na psa.

3.1 Vymezení pojmu canisterapie-krizová intervence

Metoda canisterapie-krizová intervence (dále jen C-KI) vychází z krizové intervence za pomoci zvířat, tedy z Animal Assisted Crisis Response (zkratka AACR). Definice je převzatá z AACR a jedná se o „přirozený kontakt zvířete a člověka, který se ocitl v krizovém prostředí, zaměřený na odbourávání stresu a celkové zlepšení psychického i fyzického stavu klienta.“ (TVRDÁ 2009: 9)

Hlavním cílem C-KI je stabilizace situace i klienta a také snaha předejít, nebo zmírnit posttraumatický šok. Dle aktuálních potřeb klientů canisterapeut sám, nebo s dalšími odborníky určí, co je potřeba a v čem mohou být nápomocní (srov. TVRDÁ 2009: 9). Nejčastějšími klienty metody C-KI jsou oběti katastrof a jejich rodinní příslušníci, dále pak osoby evakuované mimo domov; může se také jednat o ostatní pomáhající (srov. TVRDÁ 2009: 9).

Zooterapie – konkrétně tedy canisterapie – je integrována do plánu krizové intervence a to před vznikem mimořádné události. V době krize canisterapeut sestavuje aktuální plán dle dostupných informací a poté svoji práci vyhodnocuje společně s ostatními složkami IZS (srov. TVRDÁ 2009: 9).

3.2 Historie canisterapie-krizová intervence v USA

Český název C-KI vychází z anglického názvu AACR, tedy Animal Assisted Crisis Response neboli krizové intervence za pomoci zvířat. Metoda má kořeny v USA, kde ji zpracovala Cindy Ehlers. V květnu roku 1998 ve Springfildu na střední škole student zranil dvacet pět svých spolužáků a čtyři dokonce zabil. Cindy Ehlers a kolega Sandi Arringtons s jejich psy poskytli přeživším speciální terapii za pomoci psů, kde sledovali, jak se studenti díky této terapii zklidnili. Cindy Ehlers pochopila, že zvířata mají vliv na snížení stresu a přináší útěchu lidem, kteří se setkali s mimořádnou událostí, a proto na podzim roku 1999 Cindy Ehlers založila organizaci HOPE Animal-Assisted Crisis. Roku 2000 se konal první speciální výcvik zaměřený na krizové situace

a součástí týmu byl právě pes. V září roku 2001 canisterapeuti s jejich psi působili při teroristickém útoku na Světové obchodní centrum v New Yorku. Práce canisterapeutů potvrdila, že zvíře pozitivně ovlivňuje lidi ve stresu a dokáže je uvolnit, takže se jednodušeji rozovídají o svých pocitech a starostech. Organizace HOPE se rozrostla na více než 100 certifikovaných týmů canisterapeutů a jejich psů, kteří pokrývají 34 států v USA (srov. HOPE AACR. [online]. Eugene, OR. [cit. 24. ledna 2012]. Vlastní překlad).

Nezisková organizace HOPE AACR je složená pouze z dobrovolníků. Tým se skládá z psovoda a jeho psa. Vyškolení dobrovolníci pomáhají při zotavení se z krize a katastrof. Jsou schopni zasahovat při hurikánech, povodních, požárech, stělbě, dopravní nehodě. Týmy spolupracují s lokálními organizacemi, jako třeba s Americkým Červeným křížem atd. Ti, kteří mají zájem se vycvičit v metodě AACR, jsou vybíráni podle toho, zda jsou vhodné pro práci v náročnějších podmínkách. Jestli ano, zúčastní se třídního školení, kde obdrží komplexní výcvik, který se zaměřuje na to, jak pracovat ve stresu, jakým způsobem komunikovat apod. Pokud výcvik úspěšně ukončí, obdrží certifikát a mohou pracovat při nejrůznějších hromadných neštěstích (srov. HOPE AACR. [online]. [cit. 24. ledna 2012]. Vlastní překlad).

3.3 Historie canisterapie-krizová intervence v České republice

Metodu canisterapie-krizová intervence pro Českou republiku zpracovala Andrea Tvrďá z ELVA HELP. Metoda v České republice byla poprvé představena na letním soustředění záchranářů na Orlíku konaného od 2. 7. do 5. 7. 2004. V rámci modelové situace došlo ke secvičení a seznámení s technikou C-KI přítomných jednotek z řad hasičů, záchranných týmů, zdravotníků, kynologů záchranářů a samozřejmě také canisterapeutů z ELVA HELP, o. s. (srov. ELVA HELP [online]. [cit. 8. listopadu 2011]).

Od roku 2009 je ELVA HELP, o.s. složkou IZS podle § 4 odst. 2 zákona o IZS a je také zařazena v Poplachovém plánu IZS Libereckého kraje. A to na základě Dohody o plánované pomoci na vyžádání, která je v souladu s § 21 zákona č. 239/2000 Sb. o integrovaném záchranném systému (srov. ELVA HELP [online]. [cit. 8. listopadu 2011]).

3.4 Uplatnění canisterapie-krizové intervence

Uplatnit metodu canisterapie-krizová intervence lze převážně u mimořádných událostí, kdy se stalo něco závažného a všechno je jinak. Mimořádnou událostí máme na mysli událost, která je nepříznivá a stresující. Může jít o havárii, neštěstí, katastrofu a je zasaženo více lidí.

Zákon č. 239/2000 Sb. (§2) vysvětluje mimořádnou událost jako „škodlivé působení sil a jevů vyvolaných činností člověka, přírodními vlivy, a také havárie, které ohrožují život, zdraví, majetek nebo životní prostředí a vyžadují provedení záchranných a likvidačních prací.“

Zákon č. 240/2000 Sb. (§2) uvádí, že jen některé mimořádné události vedou k vyhlášení krizových stavů; jedná se o vyhlášení stavu nebezpečí, nouzového stavu, nebo ohrožení státu.

Štětina rozlišuje:

- Mimořádnou událost, kdy náhlý stav negativně působí na obyvatelstvo, majetek, společenské vztahy, životní prostředí, ovlivňuje také ekonomickou a kulturní stabilitu. Nastává, když dojde k úbytku nebo uvolnění určitých hmot, sil a energie.
- Živelní pohroma nastává, pokud je neovladatelná mimořádná událost a vzniká jako důsledek ničivých přírodních sil.
- Havárie je opět mimořádná událost, jejíž vznik souvisí se zpracováním, výrobou nebo také skladováním a přepravou nebezpečných látek. Může také vzniknout v souvislosti s provozem budov a technických zařízení.
- Katastrofa je pohroma, náhlá mimořádná událost obrovského významu a rozsahu, která má za následek více jak 50 postižených, při čemž se nerozlišuje, jestli lehkého, těžkého či smrtelného zranění, a kdy situaci řeší záchranné složky (srov. ŠTĚTINA 2000: 15).

Dále literatura rozlišuje hromadné neštěstí rozsáhlé a omezené, kdy u rozsáhlého je počet zraněných minimálně 10 a ne více jak 50. Zatímco u omezeného se jedná o nejvíc 10 zraněných či postižených a jeden z nich musí být v kritickém stavu (srov. ŠTĚTINA 2000: 16).

Vymětal konstatuje, že největším problémem při MU není sama událost, ale to, jak se s ní různí aktéři dovedou, nebo nedovedou vyrovnávat. Komplikace

nastávají kvůli nepochopení toho, co se stalo, nedostatečné přípravě, nereagování na potřeby zasažených apod. (srov. VYMĚTAL 2009:10).

Je třeba si uvědomit, že každá událost je jiná, některé lze částečně předvídat, jsou rozdílné délkou působení a zvladatelností. Proto také mají jiné důsledky, dopady na jednotlivce či skupiny obyvatelstva. Když se jedná o neštěstí většího rozsahu, kdy je zasaženo více lidí, můžeme říci, že lidé drží více pohromadě, mají vzájemnou oporu. Pokud se neštěstí týká jednotlivce, který v krizové situaci zůstane sám, je třeba si uvědomit, že sociální opora je nepostradatelná pro zvládnutí tíživé situace (srov. BAŠTECKÁ 2005: 16, 17).

3.5 Cílová skupina

Metoda C-KI slouží obětem mimořádných událostí a to se týká širšího okruhu osob. Štětina a spol. rozlišují šest obětí katastrof, Baštecká jen pět. Přitom Baštecká vychází mimo jiné ze Štětiny a spol. Uvedu klasifikaci tedy podle Štětiny a spol.

- Oběti primární 1. úrovně jsou lidé zasažení největší mírou, jsou to účastníci hromadného neštěstí, či katastrofické události.
- Oběti sekundární 2. úrovně jsou příbuzní, známí přímých obětí.
- Oběti 3. úrovně jsou lidé, kteří zachraňují, terapeutický personál.
- U obětí 4. úrovně se jedná o lidi, kteří nesou určitou odpovědnost, a o ty, kteří byli v těsné blízkosti s mimořádnou událostí, zasáhli jako první.
- Oběti 5. úrovně jsou lidé, kteří se vznikem neštěstí mají potíže, i když se nejedná o přímé účastníky.
- Oběti 6. úrovně jsou zasažení, kteří se mohli stát oběťmi přímými, a můžeme říci, že to jsou obyvatelé míst, kde se neštěstí odehrálo (srov. ŠTĚTINA 2000: 240).

Štětina poukazuje také na to, že nejvíce ohroženi jsou oběti přímé, déle ti, kteří zachraňují, a ti, kteří mají potíže se vznikem události, i když se nejedná o přímé oběti (srov. ŠTĚTINA 2000: 240).

Štětina a spol. se zabývají tím, že je velký rozdíl mezi zachránci a záchráněnými. Baštecká se naopak domnívá, že mezi nimi není tak velký rozdíl, že jde hlavně o připravenost a nácvik u zachránců (srov. BAŠTECKÁ 2005: 28).

Také je třeba při mimořádné události věnovat zvýšenou pozornost určitým skupinám, a to zejména těm, které jsou nejvíce zranitelné. Jedná se o děti, seniory, lidi

s postižením. Ale ne vždy se zranitelnost u výše zmíněných osob musí projevit (srov. BAŠTECKÁ 2005: 28).

V prostoru hlavního účinku velké mimořádné události se odborníci domnívají, že 50 až 70 % zasažených bude zmatených, 10 až 15 % podlehne panice a snaží se utéct a pouhých 5 – 25 % obětí bude rozvážných. Předpokládá se, že pokud dojde k pohromě se ztrátami na životech, tak během 5 minut klesá psychická odolnost na 20 %, do 30 minut stoupá na 75 %. Do 24 hodin znovu klesá na 40 %, neboť zasažený zjišťuje různé ztráty. Druhý den psychická odolnost stoupá na 60 % a v průběhu 10 dnů by měla dosáhnout 80 až 90 % (srov. ŠTĚTINA 2000: 243).

Dále se také odhaduje, že 5 % zasažených mimořádnou událostí je schopno pomoc organizovat, kolem 10 % samostatně pomáhat ostatním a dokonce celých 30 % pracovat ve skupině pod vedením (srov. ŠTĚTINA 2000: 243).

3.6 Potřeby zasažených

Většina lidí, kteří přežili závažnou mimořádnou událost, mají zpočátku stejné starosti i potřeby a pomoc ochotněji přijímají. Pomáhající musí dbát na saturování potřeb zasažených (srov. DeWOLFE 2010: 15).

Maslow uvádí pět základních potřeb, které jsou uspořádány v pyramidě, přičemž na spodu pyramidy jsou základní fyziologické potřeby, potom potřeba bezpečí, následně potřeby blízkosti a akceptace, poté potřeba úcty a na samém vrcholu je potřeba seberealizace. Uspokojování má být postupné, kdy potřeby položené níže jsou významnější, a mají být proto naplňovány prvotně. Až po jejich alespoň částečné saturaci lze saturovat výše položené potřeby. Stejně je to samozřejmě také u lidí zasažených mimořádnou událostí. Nejprve musí být saturovány základní fyziologické potřeby, tedy ošetření, bezpečí, jídlo, pití, oblečení, hygiena. Poté je důležité zajistit pokud možno klidné a bezpečné prostředí, např. evakuační centra. Dále je důležité snažit se o vzájemnou podporu, zajistit spojení s rodinami a podávat co nejvíce pravdivých informací (srov. VYMĚTAL 2009: 70, 71).

Zde lze využít právě krizovou intervenci se psem. Canisterapeutický tým má na starosti jednak organizovat oběti do určité lokality a zajistit tím potřeby bezpečí, dále poskytovat informace, být lidem oporou v tom smyslu, že se mohou vypovídat, sdělit své emoce. Pomocí psa dochází ke snadnějšímu navázání kontaktů. Pes je jakýmsi mostem mezi pomáhajícím a zasaženým.

3.6.1 Traumatická událost

Metoda canisterapie-krizová intervence je určena lidem, kteří se setkali s krizovou situací, s mimořádnou událostí. Tím, že pes mimo jiné snižuje psychické napětí, může metoda také zabránit vzniku psychických problémů.

Každý z nás během života zažije různě stresující situace, ale ne každý z nás se setká s traumatickou situací a málokdo se s ní sám umí vypořádat. Traumatická událost je nepříjemný zážitek, který téměř u každého vyvolá v době ohrožení tíseň a velkou stresovou reakci. Jde o situaci, událost, při které je ohrožen život, zdraví, nebo narušena tělesná či psychická integrita člověka. Událost se stává traumatickou až tehdy, když ji člověk není schopný emočně zvládnout (srov. PAŠKO a kol. 2003: 21).

Pokud se reakce na traumatickou událost objeví, až později hovoříme o posttraumatické stresové reakci (srov. VODÁČKOVÁ a kol. 2007: 363).

Lidé, kteří prožili traumatickou událost, mohou onemocnět posttraumatickou stresovou poruchou. Po traumatické události je zásadní, zda se mohou někomu svěřit, zda mají pocit bezpečí, přijetí. Nesmí se také zapomínat na děti, které prožily traumatickou událost – i ty mohou trpět posttraumatickou stresovou poruchou (srov. PAŠKO a kol. 2003: 21).

Posttraumatická stresová porucha má tři příznaky. Zaprvé se jedná o vtíravé příznaky, tedy o opakované prožívání traumatické události. Dále o únikové příznaky, kdy se lidé vyhýbají všemu, co by mohlo vyvolat vzpomínky na trauma. Posledním příznakem je nadměrné vzrušení, kdy je postižený neustále připraven, že ho potká další trauma (srov. PORTERFIELDOVÁ 1998: 18). Posttraumatická stresová reakce se snadněji rozvine tam, kde lidé předtím prožívali bezmoc (srov. VODÁČKOVÁ 2007: 363).

3.6.2 Období po traumatické události

Vyhledávání osob s příznaky posttraumatické stresové poruchy se děje v další etapě zvládnání mimořádné události. Klientům pracovníci pomáhají propojit nepříjemné změny v chování s událostí, která se stala. Pomáhající usnadňují obětem truchlit, vyjádřit zlost. Zaměřují se převážně na ty, kteří přišli o své blízké, o velkou část majetku a především o to, co souvisí s osobní identitou. Oběti často mají zdravotní, psychické potíže a nezvládají běžné fungování v rodině nebo zaměstnání. Ztratili zdroj obživy, mají skon k agresi či autoagresi apod. (srov. LUCKÁ, KOBRLÉ in VODÁČKOVÁ a kol. 2007: 373, 374).

Traumatická událost postihuje několik oblastí v našem životě. *Biologickou stránku*, kdy zasažení mají problémy se spánkem, jsou extrémně unaveni. Po *emoční stránce* jsou některé oběti otupělé, city i emoce jsou potlačeny. Jindy dochází u zasažených k úzkostem, mají strach, jsou velmi plačtiví, přecitlivělí. Někteří dokonce trpí i vinou za přežití; též může dojít k vývojové regresi, což znamená, že dospělí se začnou chovat jako děti. Po *psychické stránce* se lidé po krizové události mohou cítit zmateně, dezorientovaně. Obtížně se jim hledá smysl života, není také výjimkou, že dochází k zhoršení krátkodobé paměti. V oblasti chování může docházet k sebedestruktivnímu jednání. Obtíže mohou nastat v *oblasti mezilidských vztahů*. Stává se, že oběti nevědí, jak se mají chovat k jiným lidem (srov. PORTERFIELDOVÁ 1998: 32, 33).

3.7 Metodika canisterapie-krizové intervence

Metodika C-KI, vypracovaná Andreou Tvrdou roku 2004, rozlišuje přímou krizovou intervenci a stabilizační krizovou intervenci. Canisterapeutický tým vždy pracuje ve spolupráci s IZS. *Přímá krizová intervence* by měla být aplikována co nejdříve po události. Zástupce IZS vyzve canisterapeuta k akci a ten se dopraví na místo neštěstí a vyhledá koordinátora. Ten mu sdělí, jak je naplánovaný průběh záchranné akce. Canisterapeut si musí být plně vědom, že podléhá pokynům velitele. Z pohledu canisterapeuta je vhodné seznámit se základními fakty o mimořádné události, o tom kolik je obětí, o jejich skladbě, kde se nacházejí a kam budou skupiny soustředěny (srov. TVRDÁ 2009: 11).

Stabilizačně krizová intervence nastává po přímé krizové intervenci a je zaměřena na to, že canisterapeut dochází za oběťmi mimořádné události na místo současného ubytování. Stabilizačně krizovou intervenci lze také aplikovat i bez předchozího působení (srov. TVRDÁ 2009: 12).

3.8 Požadavky na canisterapeuta v rámci canisterapie-krizová intervence

Ten, kdo chce provádět krizovou intervenci za pomoci zvířat, v našem případě za pomoci psů, musí mít určité znalosti, předpoklady a dovednosti.

Mezi základní požadavky na canisterapeuta v rámci krizové intervence patří minimální vzdělání pracovníka sociálních služeb, samozřejmostí je trestní bezúhonnost, dále je požadováno proškolení v metodě canisterapie a to 24 hodinami teorie a 20 hodinami praxe. Zapotřebí je také mít absolvované minimálně dvouleté praktické

využití canisterapie u nejméně dvou odlišných cílových skupin. Pes musí mít také minimálně dva roky praxe canisterapie a musí být v péči uchazeče (srov. ELVA HELP [online]. [cit. 8. listopadu 2011]).

Mezi další požadavky na uchazeče o výcvik v rámci C-KI patří, aby se jednalo o osobu, která je schopna přirozené komunikace, má schopnost empatie, nedělá jí problém pracovat v týmu. Musí být opravdovým odborníkem na svého psa a je odhodlána se dále plně angažovat. Canisterapeut nesmí být v péči psychologa, psychiatra nebo jiných odborníků na psychiatrickou diagnózu.(srov. ELVA HELP [online]. [cit. 8. listopadu 2011]).

3.9 Požadavky na psa

Obecně lze říct, že pro jakoukoliv činnost se psem je důležitá cílená a také včasná výchova a výcvik psa. Je třeba psa připravit na budoucí nasazení. Mezi základ patří ovladatelnost a poslušnost psa na vodítku. Pes musí být zvyklý se pohybovat ve vnitřních prostorách, nesmí se bát kontaktu s více lidmi i psy, musí dokázat přizpůsobit se zvláštnímu pachu, hluku a v neposlední řadě také klientům (srov. EISERTOVÁ, TICHÁ 2007: 68). Psa může stresovat dále vlastní hlad či žízeň, vlastní teplota i okolní, také canisterapeutova nepohoda, kterou pes umí vycítit (srov. TVRDÁ 2009: 29). Nezbytné je, aby pes věřil svému pánovi, aby mu byl oporou, a také canisterapeut se musí spoléhat na psa. Pes musí být proto spolehlivý, nekonfliktní povahy, musí být v dobré psychické i fyzické kondici. Kontakt s lidmi má psovi přinášet radost (srov. EISERTOVÁ, TICHÁ in VELEMÍNSKÝ 2007: 68).

Při akci v terénu musí canisterapeut pozornost věnovat také svému psovi, jeho signálům, které svědčí o případné nepohodě. Tvrdá zmiňuje, že takovými signály může být zívání, otřepávání se, ztuhnutí atd., ale také dodává, že je třeba situaci chápat uceleně v daném kontextu. Poukazuje na projevy psa, který je zcela nervózní – takový pes se třese, ztuha dýchá, zmateně pobíhá, dere se do náruče, může být také někde schovaný. V takových případech je nutné ukončit působení psa na akci a znamená to, že psovod přehlédl předchozí důležité signály. Terapeutický pes by měl umět dávat najevo své pocity, umět komunikovat, protože odmítání komunikace u psa znamená určité volání o pomoc. Pokud psovod zachytí úzkosti psa, má okamžitě jednat v jeho prospěch (srov. TVRDÁ 2009: 28, 29, 30).

3.9.1 Kontraindikace

Canisterapeutický tým může pomoci velkému okruhu klientů. Ovšem jak uvádí Kalinová, jsou samozřejmě také výjimky, jako třeba klientova alergie spojená se setkáním se psem, otevřené rány, lidé odmítající canisterapii jako takovou. Tuto skutečnost je třeba respektovat a nenaléhat (srov. TICHÁ in VELEMÍNSKÝ 2007: 77).

Tvrdá navíc ještě zmiňuje další kontraindikace při krizové intervenci se psem, jako jsou reakce osob příslušejících k národnosti či etniku, jež chápe psa jako nečistý element pro člověka (srov. TVRDÁ in VELEMÍNSKÝ 2007: 109).

3.10 Vybavení do terénu

Člověk i pes jsou při zásahu označeni reflexními prvky. Canisterapeut musí mít připravený balíček pro případ zásahu na mimořádné události. Obsahuje hračky, pastelky a papír, časopis, křížovky apod. Samozřejmě má také věci pro psa: vodu, odměnu, podložku, pláštěnku apod. (srov. TVRDÁ 2009: 7).

4 Cíl výzkumu a výzkumné otázky

4.1 Cíl výzkumu

Cílem výzkumu je zhodnotit využití canisterapeutické metody canisterapie-krizová intervence při mimořádných událostech.

4.2 Výzkumné otázky

Jak může vypadat a jak vypadá aplikace canisterapeutické metody canisterapie-krizová intervence při mimořádných událostech? V čem může být nápomocna osoba canisterapeuta při mimořádných událostech?

4.3 Operacionalizace pojmů

Canisterapie slouží k podpoře psychosociálního zdraví, jedná se o jednu z rehabilitačních metod využívajících léčebného vztahu mezi člověkem a psem (srov. EISERTO VÁ in VELEMÍNSKÝ 2007: 60).

Metoda canisterapie-krizová intervence vychází z krizové intervence za pomoci zvířat. Podstatný je přirozený kontakt zvířete a člověka, který se ocitl v krizovém prostředí. Kontakt je zaměřen na odbourávání stresu a celkové zlepšení psychického i fyzického stavu klienta (srov. TVRDÁ 2009: 9).

Mimořádnou událostí se dle zákona č. 239/2000 Sb. o integrovaném záchranném systému rozumí škodlivé působení vzniklé přírodními vlivy, havárií, nebo činností člověka. Obvykle se v ohrožení ocitá lidské zdraví či majetek, a je proto třeba záchranných a likvidačních prací.

5 Metodika

5.1 Technika sběru dat

Ve své bakalářské práci jsem se rozhodla pro kvalitativní výzkum, takže jsem prováděla rozhovory s canisterapeuty a získala tak podrobné a hlubší poznatky o metodě canisterapie-krizová intervence.

„Kvalitativní výzkum je nenumerické šetření a interpretace sociální reality. Cílem je tu odkrýt význam podkládaný sdělovaným informacím“ (DISMAN 2006: 285) Nejdůležitější u kvalitativního výzkumu je rozumět pozorované realitě. Díky kvalitativnímu výzkumu získáme mnoho informací o malém počtu jedinců, tudíž lze výsledky problematicky aplikovat na celou populaci (srov. DISMAN 2006: 286).

Interview je u kvalitativního výzkumu považováno za nejobtížnější a zároveň nevýhodnější. Můžeme říci, že interview je to stejné jako rozhovor, pokud je prováděn za určitým účelem a cílem. Miovský se přiklání používat termín interview z toho důvodu, že rozhovor se běžně používá jako forma lidské komunikace. Čím více je atmosféra při interview důvěrnější a otevřenější, tím také výzkumník získá bohatší informace (srov. MIOVSKÝ 2006: 155, 156). Miovský dělí interview tváří v tvář podle míry předpřipravenosti na:

- nestrukturované interview
- polostrukturované interview
- strukturované interview (srov. MIOVSKÝ 2006: 157).

Pro svůj výzkum jsem zvolila polostrukturované interview, které je zřejmě vůbec nejrozšířenější podobou metody interview, neboť na rozdíl od strukturovaného interview umožňuje během rozhovoru pružně reagovat na aktuální situaci.

Postup vytvoření polostrukturovaného interview uvádí Miovský: Nejprve si vytvoříme určité schéma, které je pro nás závazné, následně stanovíme okruh otázek, na něž se budeme ptát. Pořadí otázek je možné pozměnit podle dané situace. Ze zodpovězených otázek mohou někdy vyplynout další témata, která jsou podstatná pro pochopení dané situace (srov. MIOVSKÝ 2006: 159, 160).

5.2 Výběr respondentů

Pro výběr konverzačních partnerů jsem použila techniku účelového výběru. „Účelový výběr je založen pouze na úsudku výzkumníka o tom, co by mělo být pozorováno, a o tom, co je možné pozorovat.“ (DISMAN 2006: 112)

Kritéria, která jsem určila pro výběr komunikačních partnerů, byla následující. Musí se jednat o canisterapeuta a také tento člověk musel podstoupit výcvik v canisterapeutické metodě canisterapie-krizová intervence.

V rámci výzkumu jsem prováděla rozhovory se čtyřmi canisterapeuty, kteří mají výcvik v canisterapii-krizové intervence. Oslovila jsem organizaci Elva help, která jako jediná v České republice poskytuje výcvik v canisterapeutické metodě canisterapie-krizová intervence. Zde jsem získala kontakty na canisterapeuty, kteří prošli tímto výcvikem. Dva canisterapeuti působí v Libereckém kraji, jeden z nich pracuje přímo v organizaci Elva Help. Další dva canisterapeuti spadají pod občanské sdružení Hafík se sídlem v Třeboni.

5.3 Okruhy otázek

První okruh otázek: canisterapeuti

V prvním okruhu jsme se zaměřila na to, jak dlouho respondenti canisterapii praktikují, s jakým typem klientů mají zkušenosti. Další otázky zjišťovaly, jestli mají respondenti výcvik v krizové intervenci a jaké mají zkušenosti s výcvikem v metodě canisterapie-krizová intervence

Druhý okruh: poskytovatelé canisterapie ELVA HELP, HAFÍK

V rámci tohoto okruhu jsem se zaměřila na to, při jakých konkrétních mimořádných událostech respondenti zasahovali a jak aplikovali canisterapii. Dále mě zajímalo, jak se připravují na eventuální zásah, jaké mají vybavení do terénu či v jaké fázi mohou být nápomocni.

Třetí okruh: oběti mimořádné události

Cílem tohoto okruhu je zjistit, co pro zasažené můžou udělat canisterapeuti v rámci metody canisterapie-krizová intervence, jaké si myslí, že mají oběti potřeby, a jak jim můžou pomoci.

5.4 Stručný popis organizace Elva Help

Nestátní nezisková organizace Elva Help má sídlo v Liberci, ale založena byla v Lysé nad Labem v březnu roku 2002. Nejdříve byla zaměřená jen na přípravu vodičích psů pro nevidomé. V roce 2006 se sdružení přestěhovalo do Liberce a od roku 2007 je sdružení zaregistrované na Ministerstvu práce a sociálních věcí jako poskytovatel sociálních služeb. Od roku 2009 je ostatní složkou IZS v oblasti psychosociální pomoci a krizové intervence zaměřené na mimořádné události v Libereckém kraji. Elva Help

se soustředí na pomoc potřebnou lidem všech věkových kategorií, různého druhu i stupně postižení a snahou je integrovat klienty do společnosti formou terénní sociální služby canisasistence. Canisterapeuté dochází do školských, zdravotních či sociálních zařízení a v neposlední řadě také do domácností. Mimo jiné také pracují v rodinách, jež mají problém se svým psem, a pomáhají jim vyřešit danou situaci (srov. ELVA HELP [online]. [cit. 8. listopadu 2011]).

Elva Help je jediná organizace v České republice, která nabízí výcvik v canisterapeutické metodě canisterapie-krizová intervence (srov. ELVA HELP [online]. [cit. 8. listopadu 2011]).

5.5 Stručný popis výcvikového střediska Hafík

Sdružení Hafík vzniklo v roce 2001 v Třeboni a zabývá se výcvikem trenérů a terapeutických psů. V roce 2008 se občanské sdružení Hafík stalo akreditovaným dobrovolnickým centrem v oblasti dlouhodobé dobrovolnické služby. Posláním občanského sdružení je pomoc osobám zejména se zdravotním postižením, seniorům a také práce s mládeží s možnou působností v jižních a středních Čechách. Poskytuje poradenské, edukační činnosti a mimo jiné pořádá také integrační canisterapeutické tábory, semináře, přednášky apod. (srov. HAFÍK [online]. [cit. 3. ledna 2012]).

5.6 Realizace výzkumu

Výzkum byl prováděn se čtyřmi canisterapeuty, kteří mají výcvik v metodě canisterapie-krizová intervence. Nejprve jsem oslovila organizaci Elva Help, která jako jediná v České republice provádí výcvik v metodě canisterapie-krizová intervence. Zde jsem získala kontakty na další canisterapeuty.

Oslovila jsem je pomocí emailu, v němž jsem vysvětlila, že zpracovávám bakalářskou práci na téma canisterapie při mimořádných událostech, a požádala o spolupráci. Poté jsme si sjednali osobní schůzku. Dva rozhovory probíhaly v Libereckém kraji a dva v Jihočeském kraji. Rozhovory trvaly od 25 do 50 minut. Při osobní schůzce jsem vysvětlila, čím přesně se moje práce zabývá, a poté jsem poprosila o svolení nahrávat si rozhovor na záznamové zařízení. Ujistila jsem dotazované, že odpovědi budou použity jen pro bakalářskou práci. Po dokončení interviu jsem poděkovala za čas a ochotu. Poté jsem přepsala rozhovory a vyhodnotila je.

5.7 Konverzační partneři – stručná charakteristika

CT1 – canisterapeutka pracuje v nestátní neziskové organizaci Elva Help v Liberci. Jako jediná z canisterapeutů má vlastní zkušenost s reálnou mimořádnou událostí a aplikováním canisterapeutické metody canisterapie-krizová intervence v praxi.

CT2 – konverzační partner s canisterapií začal teprve nedávno. Pokud by nastala mimořádná událost, canisterapeutka by pracovala pod organizací Elva Help s působností v Libereckém kraji.

CT3 – tento komunikační partner má již větší zkušenosti s aplikováním canisterapie. Působí jako koordinátor dobrovolníků v Hafíkovi, o. s.

CT4 – poslední canisterapeut spadá pod Hafíka a canisterapii se věnuje čtyři roky.

6 Vyhodnocení výzkumu

První okruh: Canisterapeuti

V prvním okruhu jsem se dotazovala canisterapeutů na to, jak dlouho se věnují canisterapii, s jakým typem klientů mají zkušenosti a jaké získali zkušenosti při výcviku canisterapie-krizové intervence.

Canisterapeutická praxe a zaměstnání

Z odpovědí dotazovaných je patrné, že se jedná o větší rozpětí délky praktikování canisterapie od dvou až po třináct let.

„Od roku 1999, tedy třináct let.“ (CT1)

„Dva roky.“ (CT 2)

„Canisterapii se věnuji šest let.“ (CT3)

„Canisterapii se věnuji čtyři roky.“ (CT4)

Všichni komunikační partneři pracují v pomáhajících profesích a pouze jeden se zabývá canisterapii profesionálně. Ostatní dotázaní se jí věnují jako dobrovolníci ze zájmu ve svém volném čase.

„Jako profesionální canisterapeut, ředitelka nestátní neziskové organizace ELVA HELP.“ (CT1)

„Jsme učitelka pro 1. stupeň ZŠ. Canisterapii se věnuji ve svém volném čase.“ (CT4)

Všichni respondenti mají zkušenosti s dětmi postiženými jak mentálně, tak i fyzicky. Tři komunikační partneři pracují se seniory a jeden pořádá i prezentační akce.

„Kromě lidí závislých na návykových látkách a lidí bez přístřeší a také kromě matek v nouzi, tak se všemi typy klientů. Děti, dospělí, senioři, psychicky, mentálně i kombinovaně postižení, mám zkušenosti se vším.“ (CT1)

„Děti i dospělí s těžkou mentální retardací, zdravotně postižení, děti z kojeneckého ústavu Liberec, tedy do 3 let věku.“ (CT2)

„Praktikování canisterapie u seniorů, u dětí s různým typem postižení, preventivní jednorázové akce na ZŠ, MŠ, jednorázové akce o. s. Hafík, prezentační akce o. s. Hafík.“ (CT3)

„Dětské a dospělé klienty s různými druhy postižení fyzického i mentálního, senioři, zdravé děti.“ (CT4)

Výcvik canisterapie-krizová intervence

Tři komunikační partneři absolvovali výcvik metody canisterapie-krizová intervence v Liberci pod záštitou organizace Elva Help a jeden canisterapeut tuto metodu v České

republiky dokonce zavedl a sám provádí také výcvik. Výcvik je zaměřen jak teoreticky, tak prakticky.

„Výcvik proběhl jako nácvik reálných situací. Nejprve jsme prodělali přípravu teoretickou plus modelové situace, poté byl výcvik zakončen praktickou částí, kdy byla simulována krizová situace.“ (CT4)

Výcvik byl zaměřen na získání nových dovedností canisterapeutů při krizových situacích, zejména v oblasti komunikace.

„Zkušeností bylo mnoho, nedá se to jen tak shrnout. Naučila jsem se více naslouchat, mít porozumění pro situace, které mohou nastat při povodních, které byly v Libereckém kraji v předloňském létě. Práce s různými typy klientů. Využití psa.“ (CT2)

„Výcvik mě obohatil hlavně o znalost psychologie jak jednat, mluvit s lidmi, kteří jsou postiženi nějakou mimořádnou událostí a jsou tak pod velkým psychickým tlakem.“ (CT4)

„Komunikace s osobami zasaženými mimořádnou událostí, komunikace s ostatními složkami během zásahu, během mimořádné události, také poskytování psychosociální pomoci.“ (CT3)

Jak zdůrazňuje sama zakladatelka metody canisterapie-krizové intervence v České republice, metoda je zaměřena na zvyšování kvalifikace lidí, ne psů.

„Musíte si uvědomit, že tady nejde až tolik o ty psy, ale o lidi, kteří praktikují canisterapii, a tato metoda jim nabízí nejvyšší možný stupeň odbornosti v této oblasti. Psi už jsou vycvičeni, je třeba dovzdělávat lidi.“ (CT1)

Kurz krizové intervence

Z odpovědí je patrné, že kurz krizové intervence v určité formě absolvovali dva dotázaní, jeden canisterapeut má dokonce absolvovanou krizovou intervenci ve všech formách – jak tváří v tvář, tak telefonickou i internetovou.

„Mám výcvik krizové intervence v roce 2004 tváří v tvář, telefonní, pak ještě chat, tedy přes internet jsem si udělala.“ (CT1)

Dva canisterapeuti mají v plánu v nejbližší době uskutečnit výcvik krizové intervence tváří v tvář. Jeden neprojevil zájem.

„Plánuji si udělat kurz krizové intervence, ale kvůli práci, kterou dělám ještě mimo Hafíka. Ten mě čeká teď.“ (CT3)

„Mám kurz krizové intervence po internetu, ale plánuji letos v květnu první kurz krizové intervence tváří v tvář.“ (CT2)

„Kurz krizové intervence nemám a v nejbližší době si neplánuji ho udělat.“ (CT4)

Druhý okruh: Poskytovatelé canisterapie

Zde jsem pozornost zaměřila na to, jaké mají respondenti zkušenosti s metodou canisterapie-krizová intervence při mimořádných událostech, dále jsem se zajímala o to, jak se připravují na eventuelní zásah při mimořádných událostech, co mají k dispozici a jak dlouho jsou schopni působit při mimořádné události. Otázky se také týkaly toho, jestli respondenti spolupracují s dalšími organizacemi.

Zásah a příprava na mimořádné události

Pouze jeden canisterapeut má zkušenosti s reálnou mimořádnou událostí, a to při povodních na Liberecku. Tři dotazovaní se účastnili secvičování s IZS.

„V rámci canisterapie-krizová intervence jsme zasahovali při povodních na Liberecku.“
(CT1)

„Zatím jen v rámci secvičení.“ (CT3)

Canisterapeutka pracující v organizace Elva Help se pravidelně účastní secvičování s IZS.

„Samozřejmě, že se připravujeme na zásah při MU. 1x za rok máme soustředění a jezdíme na cvičení IZS, kde velitel cvičení vytváří scénář, co se na cvičení bude dít. Při vytváření scénáře s tím počítá, že ty naše vstupy tam budou. Aby tam byly oběti krize ve formě figurantů a abychom si to vyzkoušeli. Od roku 2005 se ho účastníme 2 x ročně.“
(CT1)

Další dva komunikační partneři se účastnili secvičování.

„V roce 2009 to bylo secvičení s IZS Libereckého kraje, kde byli dobrovolní hasiči, Český červený kříž, hasiči a další. Jednalo se o dvě situace, kdy mělo jako by dojít k protržení hráze a fakt to bylo jako by naostro. Evakovali jsme lidi, pracovali jsme v evakuačním centru s těma zasaženými lidma, komunikovali se zasaženými MU, s ostatními složkami během zásahu a druhý den hasiči zachraňovali děti ze skály a my jsme tam taky jeli a pracovali s tou maminkou. Uklidňovali ji apod.“ (CT3)

Dva canisterapeuti z Hafíka uvádějí, že by se rádi účastnili secvičování v jejich kraji a také, že je pod jejich organizací třeba vytvořit složku canisterapie-krizové intervence.

„Zatím jsme prodělali jen výcvik v rámci kurzu C-KI, ale plánujeme secvičení s IZS v Jihočeském kraji.“ (CT4)

„Rádi bychom se zapojili do secvičování s HZS jihočeského kraje. No a taky plánujeme vytvořit složku C-KI pod o.s. Hafík, která by se zapojila do složky HZS Jihočeského kraje.“ (CT3)

Velký přínos zdůrazňují tři canisterapeuti, kteří mají zkušenosti se secvičováním s IZS a dalšími pomáhajícími organizacemi.

„Neumím si představit, jak bychom zvládli skutečnou mimořádnou událost, kdybychom předtím neabsolvovali secvičení s IZS.“ (CT1)

„Zkušenosti nejsou tak úplně popsateľné, vždy jsou to zkušenosti s lidmi různých typů, ale zajisté mi to dalo lepší povědomí o zasahujících složkách při MU, organizovanost systému, možnosti komunikace – vysílačka apod. při MU, spolupráce s ČČK, práce v evakuačním centru.“ (CT2)

„Pokaždé se něco nového naučíme, učíme se komunikovat s ostatními složkami. Ostatní se učí, k čemu a proč nás tam mají, a taky my se učíme, jak je využít a vytěžit, zjistit od nich ty správné informace, který potřebujeme, a hlavně se učíme vzájemně komunikovat, což vypadá velice jednoduše, hlavně v dnešní době. Každý cvičení když něco selže, tak je to špatná komunikace, nedorozumění, nepředání celých zpráv apod. a to tam vlastně neustále pilujeme a učíme.“ (CT1)

„Jak jsme si to zkoušeli v tom terénu, tak to bylo úplně něco jiného, adrenalin, ještě v tom evakuačním centru to byli lidi, který věděli, že je to jenom na oko. Takže se tam s náma bavili o psech, ale ten den potom, jak jsme jeli do terénu, kde byli ty děti na skále, tak to bylo fakt adrenalin, působí na tebe to místo, ostatní lidi a je to dobrý - zjistíš jak to funguje, na koho se obrátit, když něco potřebuješ. Člověk se otestuje, zjistí své hranice.“ (CT3)

Kdy můžou působit

Komunikační partneři se shodují, že nejvíce prospěšní můžou být při hromadných neštěstích, jako jsou povodně nebo požáry.

„Při nějaké ztrátě, nějakém traumatu, které se odehrají v rodině, ztracené děti a pak nalezené třeba utopené, co známe i z televize. Autonehody, ale nejvíce jsme zaměřeni na ty hromadné neštěstí, živelní pohromy“ (CT1)

„Hromadné nehody, v evakuačním centru, při povodních, požárech.“ (CT3)

„Dozajista povodně, velkoplošné požáry, havárie apod., ale nejsem schopna zasáhnout při úmrtí, pouze pokud k němu nedošlo, jinak přenechávám situaci psychologům.“ (CT2)

„Evakuace obyvatel z důvodu nějaké mimořádné události jako jsou povodně, požáry, bomby, apod. Komunikace s těmito postiženými. Hlavně se seniory, dětmi, ale i s ostatními. Zásah při hromadné autohavárii, komunikace s jedinci, kteří nepotřebují ošetření, uvíznutí např. při sněhové kalamitě autobusů, apod.“ (CT4)

Spolupráce při mimořádné události

Canisterapeutka, která má zkušenosti s mimořádnou událostí v Libereckém kraji, uvádí spolupráci s humanitárními organizacemi.

„Spolupracujeme s neznámějšími humanitárními organizacemi, jako je Adra, Člověk v tísni, Český červený kříž, některé církevní organizace apod. Elva help je jak v IZS tak i v Panelu, NNO.“ (CT1)

Dva konverzační partneři, kteří působí v Hafíkovi, zatím vědí, že budou spolupracovat s hasičským záchranným sborem Jihočeského kraje. S ostatními organizacemi probíhá jednání.

„Právě máme před podpisem smlouvy s HZS Jihočeského kraje.“ (CT4)

„Samozřejmě s hasičským záchranným sborem, pod který budeme spadat. Ještě pak jsme uvažovali o Panelu, ale to je zatím v nedohlednu. Já jsem se účastnila setkání psychosociálního týmu, kde se schází zástupci jednotlivých neziskovek a připravují se na psychosociální pomoc. Buď jsou to jednotlivci, nebo zástupci organizací a schází se neformálně.“ (CT3)

Vybavení

Všichni komunikační partneři se shodují na tom, že do terénu je třeba mít batoh s věcmi pro zasažené, ale i pro psa.

„Všichni máme povinně připravené batohy, který obsahují to, co má obsahovat evakuační zavazadlo. Plus navíc tam jsou věci pro psa, v podstatě evakuační zavazadlo pro psa. Nějaký jídlo, musí být připravený i nějaká hračka pro psa, aby se zajistila i psychohygiena psa. Na všechno tohle se myslí dopředu. Doporučuje se třeba taky i nějaká psí pláštěnka, nebo něco obdobného, když jsou období, že hodně prší, když jsou záplavy. Ideální je když canisterapeut, který tam jede, má upravené auto pro svého psa, aby tam měl svoje zázemí.“ (CT1)

„Kompletní vybavení dobrovolníka praktikujícího canistearpii, vybavení pro psa, reflexní označení.“ (CT3)

„V plánu máme pořízení krosny, ve které bude základní vybavení, které používáme při canisterapii: vodítka, misky, hračky, postroje, různé obrázky se psy pro děti, apod. Dále

např. křížovky pro seniory, cigarety, poznámkový blok, tužky, svítilny, čokoláda, apod.“
(CT4)

Co mají k dispozici

Z odpovědí je patrný rozdíl v tom, jestli už respondenti působili při mimořádných událostech, nebo se teprve připravují. Dvě canisterapeutky spadající pod Elva Help mají k dispozici dodávku.

„Elva help má k dispozici služební dodávku, která je nahlášená a funguje jako auto IZS.“ (CT1)

Elva Help má také k dispozici vysílačky, což se projevilo během záplav jako velká výhoda při komunikaci.

„Máme k dispozici taky vysílačky, což se nám velmi osvědčilo, pokud se v terénu rozdělíme, abychom o sobě věděli a tak. Obvykle nefunguje mobilní síť, takže ta vysílačka je opravdu potřebná a jediná možná komunikace. Docházelo i k poměrně dramatickým věcem; já jsem byla v jedné vesnici, kolega v druhý a v jedné vesnici šla řeka, že jde další povodňová vlna. Jediným spojením v tu chvíli byla jen ta vysílačka. Lidi jsou opravdu vyplašení a bojí se, i když trochu zapršelo.“ (CT1)

Dva respondenti působící v Hafíkovi zatím mají k dispozici pouze canisterapeutické vybavení.

„Vše je zatím v jednání. K dispozici zatím máme jen běžné věci, které používáme při canisterapii.“ (CT4)

„Výbava dobrovolníka.“ (CT3)

Působnost

Z odpovědí je zřejmé, že v Libereckém kraji, kde již existuje podepsaná smlouva s HZS, je sjednáno, že do hodiny budou canisterapeuti na místě. V Jihočeském kraji zatím doladují podrobnosti. Jde také o to, v jakém okamžiku HZS Jihočeského kraje canisterapeuty povolá a za jak dlouho jsou schopni být na místě.

„V dohodě máme s HZS, že do hodiny jsme schopni být na místě, samozřejmě v rámci Libereckého kraje.“ (CT1)

„Zatím je vše v jednání, za jak dlouho tam budeme schopni dorazit.“ (CT4)

Problematické se také může jevit to, zda je vůbec hasičský záchranný sbor povolá k zásahu.

„Pokud se na nás obrátí hasiči, tak můžeme okamžitě vyrazit.“ (CT3)

„Nás nikdo nepovolal při povodních na Liberecku, i když máme smlouvu a i tak jsme zasahovali.“ (CT1)

Komunikační partnerka zdůrazňuje správné načasování pomoci.

„My nejsme složka akční, my tam jdeme, když voda opadne. Tak obvykle zasažení jsou už v nějakém procesu, kdy je to trochu vystupňované, protože voda odpadne a je vidět škoda, bahno, nánosy apod. Už je možné začít počítat ty škody.“ (CT1)

Jak dlouhou dobu jsou schopni působit při mimořádné události

Z odpovědi je patrné, že je to velmi individuální. Tři respondenti nejsou zaměstnaní jako canisterapeuti, a proto nevědí, jak dlouho by byli schopni působit při mimořádné události. V Jihočeském kraji jsou celkem tři, což je určitá výhoda.

„Těžko odhadnout. Výhoda ale je, že jsme tři, které máme výcvik, že to není jen na jednom člověku, když jeden zrovna nebude moct, tak můžou ostatní.“ (CT3)

Jedna canisterapeutka poukazuje i na osobní překážky při působení během mimořádné události.

„Jsem na mateřské dovolené, takže dokud bude hlídání, předpokládám, že 3 dny určitě.“ (CT2)

Konverzační partner popisuje, že po povodních až rok pracovali se zasaženými lidmi.

„Výročí je velmi krizové, ještě rok jsme do vesnice dojížděli, ale ne denně. Byli jsme napojeni na obecní úřad, zavolali jsme jim, jestli je vše v pohodě. Čtvrt roku po si lidé různé věci vyčítali. Ten dostal víc než my, různé křivdy. Dávali jsme jim na vědomí, že jsme s nimi pořád. Starostové mají přehled a ke třem až čtyřem lidem, o kterých věděli, že jsou na tom špatně, došlo k velkým traumatům, tam jsme chodili pravidelně a vždy tam byla psychosociální pomoc. Postupně příběhy měkčí, už tam nebyly emoce, mnohé věci neviděli tak jednorázově, už to nebylo takové černobílé myšlení. Už se s tím trochu vyrovnávali. Zabraňovali jsme, aby nedošlo k traumatům“ (CT1)

Také se zmiňuje o tom, že např. psychologové mají omezený počet kontaktů se zasaženými.

„Tak psycholog hasičskej má dvě, maximálně tři intervence v tý rodině a pak už to není placený. Takže už tam nejde, ale může třeba nastoupit právě canisterapeut. Canisterapeut musí mít výcvik canisterapie-krizová intervence, kdo krizovou intervenci ovládá, nemůže to být kde kdo.“ (CT1)

Třetí okruh: zasažení mimořádnou událostí

V posledním okruhu jsem věnovala pozornost obětem mimořádné události. Zjišťovala jsem od canisterapeutů, jaké si myslí, že jsou pocity obětí, co podle komunikačních

partnerů potřebují, jak jim mohou být nápomocni a jaký je podle nich největší přínos metody canisterapie-krizová intervence.

Pocity obětí

Respondenti se domnívají, že pocity zasažených jsou následující:

„Pocity zasažených jsou zmatek, bolest, beznaděj. Jde taky o to, jaká by to byla mimořádná událost.“ (CT3)

„Jsou to určitě děs, nejistota, bezradnost.“ (CT4)

„Bezmoc, beznaděj, vztek, spousta práce před sebou. Jde o to, o jakou MU jde. Nebude to všude stejné.“ (CT2)

Komunikační partnerka působící při povodních mluví konkrétněji o hledání viníka a návratu řádu.

„Pocity zasažených jsou, když si najdete přesně tu škálu, základními stavy zasažených traumatem. Je vidět velký pocit bezmoci a jsou naplnění konkrétním příběhem, který se odehrál, stal se jim. Obvykle velká voda byla velmi rychlá, v řádu minut a to neměli moc čas něco udělat. Začínají mít velké výčitky, že něco nestihli, něco nezachránili apod. Hledá se viník, objevují se nářky, touha po tom něco dělat, začít organizovat, vrátit všemu zase nějaký řád.“ (CT1)

Potřeby zasažených

Respondenti se shodují na tom, že je potřebná zejména psychická podpora, poskytovaná zasaženým mimořádnou událostí.

„Klid, ukázání správné cesty, ukázání toho, že je důležitá budoucnost. Důležité je také to, že je někdo vyslechne, nebo s nimi naopak mlčí.“ (CT4)

„Potřeby zasažených, sdílení toho co prožili, důležitý je i pocit bezpečí a důvěry, pes by mohl být dobrý bod, opora, díky němu se snadněji navazuje důvěra.“ (CT3)

„Podpora, že je někdo vedle mě a třeba jen poslouchá, trochu odklon od problému, návrat do reality.“ (CT2)

Co můžou canisterapeuti nabídnout

To, co canisterapeuti nabízí, je především samotný kontakt se psem a působení canisterapie zejména v evakuačních centrech apod. Respondenti poukazují na práci s dětmi a také na to, že se nebude jednat jen o aplikaci canisterapeutické metody, ale že je třeba i jinak se zapojit v rámci psychosociální pomoci.

„Co se týká čistě canisterapie-krizové intervence tak tu dodáváme do zařízení, jako jsou evakuační centra, kdy jsou vystěhované rodiny, jedinci, do nějakého zařízení, nebo to zasáhlo třeba domov pro seniory, kde senioři nemohou být bez elektrického proudu,

který přestal jít, kdy je senior závislý na kyslíku, takže ho musí hnedka převést někam jinam. Evakuační centra jsou obvykle v zónách, kde nedošlo k těm událostem, žádné střepy, špína. Nebo docházíme do zařízení, jako jsou školky a školy, které to nepostihlo a jsou někde v okolí a operativně otevřou, aby rodiče mohli své děti posílat, i třeba v době prázdnin to takhle otevřeli, když se to tak stalo. Mateřské školky přijaly i děti, které k nim nespádaly, ale byly prokazatelně z rodin, které byly vyplavené. Rodiče mohli být v klidu, že o dítě je postaráno od 8 do 15, že bude ve vedlejší vesnici s obědem, pak se pro něj staví, nebo bude přivezeno. Není odtrženo od rodiny a rodiče měli čas uklízet. V zařízeních jsme měli pro ně terapeuticko-edukační program. S dětma systematicky pracujeme a vybíráme si děti třeba, které prošli ztrátou, nebo jejich rodiče byli svědky a vyprávěli o tom, že třeba přišli o nějaká zvířata vlivem povodní, hodně případů, kdy se hodně psů utopilo, a tyhle traumata se snažíme speciální technikou ošetřit. V některých zařízeních jsme byli i opakovaně a chodíme ve dvojicích. Je nepsané pravidlo u krizové intervence, že mají chodit dva a ještě k tomu jiného pohlaví, působí to vyrovnaněji a klient si vybere, komu se svěří a otevře. Zvláště u dětí je lepší, pokud jsou dva, děti jsou hodně divoké, a když hrajeme hry, tak je to také lepší. Pomáháme jim vyrovnat se s traumatama, kterých byly svědky, ošetřujeme ty ztráty v podstatě.“ (CT1)

„Jde o to, jaká to bude mimořádná událost, tak podle toho a my nevíme, k čemu nás také HZS pustí. Myslím si, že např. zabavení dětí v evakuačních centrech. Práce s dětmi, aby se dostali ze situace, ve které se nachází, aby se mohli někomu svěřit.“ (CT3)

Komunikační partneři se zmiňují, že ne vždy budou pracovat se psy, že bude záležet na zvážení situace.

„V obecné rovině po domácnostech samozřejmě chodíme bez psů, všechno je pobořený, mohlo by to ohrozit psa, za další po vesnici tam běhají psi a mohlo by dojít k nějakým střetům, konfliktům a není ani účelem tam zahajovat nějakou canisterapii.“ (CT1)

„Pak přímo v terénu a to záleží na situaci, prvně bez psů, zjistit jaká je situace a pak teprve zvážit nasazení psa. Rozhodnout se, jestli psa nasadíme. Během rozhovorů se zasaženými MU zjišťovat důležité informace týkající se MU, prostor pro sdílení pocitů během MU. Jak to bude konkrétně vypadat v praxi, tak to zatím moc nedokážu odhadnout. Budeme pracovat při mimořádných událostech jako psychosociální týmy, ale jde o to, jestli se psama nebo bez. Při hromadné nehodě kdy by bylo třeba zklidnit zasažené, tak ten pes by byl určitě přínosem. Při povodních obcházet baráky, tak to by bylo bez psů, psychosociální pomoc.“ (CT3)

„Zklidnění situace, vyslechnutí, promluvení si s lidmi, kteří relativně vypadají v naprostém klidu, nepotřebují nutně pomoc psychologa, ale i oni potřebují psychosociální pomoc. Dále i získávání informací, zdali někomu nechybí nějaký člen rodiny, apod. Samozřejmě i zabavení dětí, pokud jsou rodiče např. ošetřováni, nebo opravují následky MU.“ (CT4)

Pomoc při mimořádných událostech může být vykonána také v tom, co ostatní složky nestihnou udělat, jak se zmiňují dva komunikační partneři.

„Rozváželi jsme Sava, tiskli letáky, aby lidi nezachraňovali potraviny, roznášeli jsem letáky.“ (CT1)

„Pomoci třeba se zajišťováním dek, koleček apod., co nestihly ostatní složky udělat pro zasaženého.“ (CT2)

Největší přínos canisterapie-krizová intervence

Dva komunikační partneři za největší přínos považují vliv psa na zasažené.

„Přínosem canisterapie-krizové intervence je určitě pes, protože psychosociální pomoc může nabízet i člověk bez psa, ale my nabízíme i něco navíc oproti ostatním. Podstatné je znát toho psa, vědět co zvládne a vědět jak s ním pracovat a využít právě toho, ke zklidnění. Vztah se psem musí být v naprostém pořádku, vědět, co od něj můžeme očekávat. Pokud člověk praktikuje canisterapii, tak svého psa zná. Výhoda je, že dobře známe své psy a víme, co zvládnou, a víme, jak s nima pracovat a jak by se to pak dalo využít u mimořádných událostí.“ (CT3)

„Největší přínos, v podstatě laicky řečeno, těm lidem, kteří se s námi setkali během záplav, by mělo být setkání a zábava s milým psem. Když část paměti zaplaví touhle událostí, zbude miň na to pamatovat si něco ošklivého. Snažíme se do zlých událostí vnést něco jiného, pozitivního, co není běžné, ale velkou měrou je to o tom, že dospělí se můžou vyventilovat, a vyslechli jsme si velkou spoustu příběhů a každý to vnímal trochu jinak a přesto každý velmi dramaticky. Lidi jsou toho plní a potřebují, aby je někdo vyslechl.“ (CT1)

Význam má canisterapie při mimořádných událostech i pro ostatní pomáhající složky.

„V prvních okamžicích jsme nápomocni ostatním organizacím jako je právě Adra a Člověk v tísni, kdy se snažíme s těma lidma bavit, mluvit a hlavně naslouchat.“ (CT1)

„Odklon od nejhorší reality, zlepšení vědomí sami o sobě pro zasažené. Ale tím myslím i pro ostatní pomáhající složky i hasiči, ČČK, zdravotníci, ADRA.“ (CT2)

„Přítomnost psa uvolní atmosféru, a když se člověk vrací z terénu, to je jako když se člověk vrací z bojiště, je tam velké napětí a všichni pomáhající někde byli a napětí

je v lidech pořád. Nikdo o ničem jiném nemluví a najednou je tam ten pes, o kterým se ví, že je tam pro ně, vnese tam pohodu, domáctější prostředí. Pes funguje jako takovej urychlovač. Vždycky, když děláte canisterapii, tak pes pomáhá v navázání kontaktů, urychlí je. Pes umí udělat prostor pro vztah, všechno jde rychleji. Přeskočí se fáze oťukávání mezi námi a důvěra tam je téměř okamžitě. Výhoda jak pro klienty, tak pro mne.“ (CT1)

Komunikační partner, který má zkušenosti s tragédií, poukazuje i na vliv psa pro ně samotné v rámci psychohygieny.

„Psy jsme s sebou brali vždycky; když jsme chodili po lidech, tak to jsme je s sebou nebrali, nechali jsme je v autě, ale dělali jsme si canisterapii pro sebe, tzn., že jsme odjeli autem za vesnici, tam jsme je pustili a byla to očista pro nás, abychom se mohli zase za hodinku vrátit a pokračovat dál. Pro nás to byla psychohygiena.“ (CT1)

7 Diskuze výsledků a závěr

V České republice není příliš mnoho dostupného materiálu o canisterapii jako jednom z nástrojů psychosociální pomoci při mimořádných událostech. Metoda canisterapie-krizová intervence se u nás příliš nepoužívá a z toho plyne i omezení pro porovnávání výsledků mého výzkumu.

Byl nicméně prováděn výzkum Helenou Kostelnou, která se dotazovala vybraných složek IZS, zda metodu znají a zda mají správné povědomí o tom, k čemu slouží. Dle očekávání se většina dotazovaných s metodou nikdy nesetkala a ani ji neznala (srov. KOSTELNÁ 2011: 36). Metoda je praktikována hlavně v USA – pod názvem AACR, tedy jako krizová intervence za pomoci zvířat. Základ metody je stejný v tom, že se využívá vliv psa na zasažené při mimořádné události, ale v USA jsou jiné možnosti a podmínky.

V bakalářské práci jsem prováděla rozhovory s canisterapeuty, kteří mají zkušenosti s canisterapeutickou metodou canisterapie-krizová intervence. Cílem práce bylo zhodnotit uplatnění této metody při mimořádných událostech na území České republiky. Podstatný rozdíl se ukázal být ve zkušenostech canisterapeutů. Pouze jeden působil při reálné mimořádné události a to při bleskových povodních na Liberecku v roce 2010, kde také uplatnil inkriminovanou metodu.

Metoda canisterapie-krizová intervence má určitý potenciál a záleží, jak s ním bude naloženo. Je zde ovšem otázka, jak velké uplatnění v České republice může nalézt. Na našem území je v současné době pouze sedm canisterapeutů, kteří absolvovali výcvik a mohou tedy tuto metodu aplikovat. Z toho čtyři působí v Libereckém kraji a spadají pod nestátní neziskovou organizaci Elva Help. Dále se jedná o tři canisterapeuty praktikující pod výcvikovým sdružením Hafík, o. s. s působností v Jihočeském kraji. Zatímco organizace Elva Help má již podepsanou smlouvu s HZS, je tedy ostatní složkou IZS a na vyžádání je schopna pomáhat při mimořádných událostech, canisterapeutky z Hafíka mají před podpisem smlouvy a ještě si ujasňují detaily, jako je dojezd k mimořádné události, apod. Zatím také není pod Hafíkem vytvořena žádná sekce, kde by byla canisterapeutická metoda při mimořádných událostech zavedena.

V Libereckém kraji jsou ostatní pomáhající organizace již lépe seznámeni s uplatněním krizové intervence za pomoci psa. Jednak mají velké zkušenosti se secvičováním, kde Elva Help představuje metodu canisterapie-krizová intervence

jak teoreticky, tak prakticky, a canisterapeuti již také předvedli své dovednosti při povodních na Liberecku.

Metoda může být aplikovaná při povodních, kde již jsou určité zkušenosti, při požárech a canisterapeuté se domnívají, že i při dopravních nehodách. Otázkou však zůstává, jestli vůbec budou k mimořádné události povoláni od HZS.

Terapii pomocí psa lze aplikovat převážně v evakuačním centru, také v základních či mateřských školách. Pes působí jako urychlovač a pomáhá při navozování vztahů. Velký vliv bude mít zejména na děti, které se setkaly s mimořádnou událostí. Jak sami canisterapeuti uvádějí, nebudou pokaždé pracovat se svými čtyřnohými miláčky. Psa s sebou vždy vezmou do terénu, ale až podle situace zváží, zda bude nasazen, či zůstane v autě. Nebudou tedy pouze aplikovat canisterapeutickou metodu, musejí se přizpůsobit dané situaci a zejména skutečným potřebám zasažených.

Samozřejmě metoda také působí na ostatní pomáhající a, jak bylo zjištěno z rozhovorů, pes má vliv také na samotné canisterapeuty a další pomáhající v rámci psychohygieny.

Tři ze čtyř komunikačních partnerů se věnují canisterapii ve svém volném čase, takže pokud by nastala skutečná mimořádná událost, je otázkou, jak dlouho by mohli pomáhat. V tomto ohledu je výhodou, že v Jihočeském kraji jsou celkem tři canisterapeutky, které mají výcvik a mohli by se tedy eventuelně prostřídat. V Libereckém kraji jsou na tom ještě lépe, celkem jsou čtyři.

Z hlediska připravenosti je třeba se zaměřit hlavně na dobu klidu, tedy věnovat se secvičování s ostatními organizacemi a zkusit si práci v terénu. Z rozhovorů vyšlo najevo, že secvičování je jedna z nejpodstatnějších věcí. Při secvičování se canisterapeuti představí ostatním organizacím a vysvětlí jim, k čemu jim mohou být nápomocni. Vyzkouší si také nácvik krizových situací. Nacvičí si komunikaci s ostatními pomáhajícími, ale i s přímými oběťmi. Dále si ujasní své role a kompetence. Musejí umět improvizovat v měnící se situaci tak jako při reálné situaci. Umět zareagovat na potřeby zasažených. Canisterapeutka, která jako jediná z dotazovaných má zkušenosti s mimořádnou událostí, uvedla, že bez secvičování si nedovede představit, jak by vše zvládli.

Pokud nastane mimořádná událost, katastrofa, každá účinná pomoc je dobrá a psychosociální pomoc byla dlouhou dobu neprávem opomíjena. Pokud pomáhající ví, jak se má zachovat, je určitě prospěšný. Zvláště pokud má zkušenosti buď s reálnou

mimořádnou událostí, nebo v rámci sevičení. U metody canisterapie-krizová intervence je největší výhodou působení psa na zasažené oběti, pomáhající, ale i na samotné canisterapeuty.

Seznam použitých zdrojů

Literatura:

BAŠTECKÁ, B. a kol. *Terénní krizová práce: psychosociální intervenční týmy*. Praha: Grada Publishing, 2005. ISBN 80-247-0708-X.

DEWOLFE, D., J. *Psychosociální odpověď na kolektivní násilí a terorismus: terénní průvodce*. Praha: MV - generální ředitelství Hasičského záchranného sboru ČR a Psychologické pracoviště MV-GŘ HZS ČR. 2010. ISBN 978-80-86640-52-5 (brož.).

DISMAN, M. *Jak se vyrábí sociologická znalost: příručka pro uživatele*. 3. vyd. Praha: Karolinum, 2006. ISBN 80-246-0139-7.

GALAJDOVÁ, L. GALAJDOVÁ, Z. *Canisterapie: pes lékařem lidské duše*. Praha: Portál, 2011. ISBN: 978-80-7367-879-1.

GALAJDOVÁ, L. *Pes lékařem lidské duše: aneb canisterapie*. Praha: Grada Publishing, 1999. ISBN 80-7169-789-3.

KOSTELNÁ, H. *Canisterapie-krizová intervence*. České Budějovice. Bakalářská práce. 2011.

MATOUŠEK, O. a kol. *Metody a řízení sociální práce*. Praha: Portál, 2003. ISBN 80 - 7178- 548-2.

MIOVSKÝ, M. *Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu*. Praha: Grada Publishing, 2006. ISBN 80-247-1362-4.

NAVRÁTIL, P. *Teorie a metody sociální práce*. Brno: Marek Zeman, 2001. ISBN 80-903070-0-0.

NERANDŽIČ, Z. *Animoterapie, aneb jak nás zvířata léčí: praktický průvodce pro veřejnost, pedagogy i pracovníky zdravotnických zařízení a sociálních ústavů*. Praha: Albatros, 2006. ISBN 80-00-01809-8.

PRACOVNÍ SKUPINA PRO VYTVÁŘENÍ A OVĚŘOVÁNÍ STANDARDŮ PSYCHOSOCIÁLNÍ KRIZOVÉ POMOCI A SPOLUPRÁCE PŘI MV-GŘ HZS ČR. *Standardy psychosociální krizové pomoci a spolupráce zaměřené na průběh a výsledek*. Praha: MV - generální ředitelství Hasičského záchranného sboru ČR, 2010. ISBN 978-80-86640-51-8 (brož.).

PRAŠKO, J., HÁJEK, T., PAŠKOVÁ, B. a kol. *Stop traumatickým vzpomínkám: jak zvládnout posttraumatickou stresovou poruchu*. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-811-2.

PORTERFIELDOVÁ, K, M. *Jak se vyrovnat s následky traumatu*. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 1998. ISBN 80-7106-262-6.

RENOTIÉROVÁ, M.LUDÍKOVÁ, L. a kol. *Speciální pedagogika*. 2. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého, 2004. ISBN 80-244-0873-2.

ŠTĚTINA, J. a kol. *Medicína katastrof a hromadných neštěstí*. Praha: Grada Publishing, 2000. ISBN 80-7169-688-9.

TVRDÁ, A. *Canisterapie - krizová intervence: Skripta - učební text*. Interní materiály ELVA HELP o. s. 2009.

VODÁČKOVÁ, D. a kol. *Krizová intervence*. 2.vyd. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-342-0.

VYMĚTAL, Š. *Krizová komunikace a komunikace rizika*. Praha: Grada Publishing, 2009. ISBN 978-80-247-2510-9.

VELEMÍNSKÝ, M. (ed.), *Zooterapie ve světle objektivních poznatků*. České Budějovice: Dona, 2007. ISBN 978-80-7322-109-6.

Zákon 239/2000 Sb., o integrovaném záchranném systému a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon 240/2000 Sb., o krizovém řízení a o změně některých zákonů (krizový zákon), ze dne 28. června 2000.

Internetové zdroje:

VYMĚTAL Š, MALÍKOVÁ, J. *Možnosti psychosociální pomoci v urgentní fázi mimořádné události s velkým počtem obětí*. *Urgentní medicína* [online]. 2006 roč. 9. [cit. 8. ledna 2012]. Dostupné na WWW: <http://mediprax.cz/um/casopisy/UM_2006_02.pdf>

ELVA HELP o. s., *Canisterapie-krizová intervence* [online]. Liberec, 2011 [cit. 8. listopadu 2011]. Dostupné na WWW: <http://www.aacr.estranky.cz>.

HOPE AACR. [online]. Eugene, OR. [cit. 24. ledna 2012]. Dostupné na WWW: <http://hopeaacr.org/about-hope/>. ISSN 1212 – 1924.

HAFÍK [online]. Třeboň [cit. 3. ledna 2012]). Dostupné na WWW: <http://www.canisterapie.org/c-39-organizace-a-struktura.html>.

Seznam příloh

- Příloha I. Tazatelské otázky ke třem stanoveným okruhům
- Příloha II. Přepis rozhovoru s CT1
- Příloha III. Přepis rozhovoru s CT2
- Příloha IV. Přepis rozhovoru s CT3
- Příloha V. Přepis rozhovoru s CT4

Přílohy

Příloha I. Tazatelské otázky ke třem stanoveným okruhům

První okruh: canisterapeuti

Můžete mi říct, kde pracujete?

Jak dlouho působíte jako canisterapeut?

S jakým typem klientů máte zkušenosti v rámci canisterapie ?

Popište Vaše zkušenosti z výcviku C-KI.

Absolvovala jste kurz krizové intervence?

Druhý okruh: poskytovatelé canisterapie

Při jakých konkrétních situacích si myslíte, že budete schopni zasahovat v rámci C-KI při MU?

Připravujete se na eventuální zásah při MU?

S jakými organizacemi spolupracujete při MU?

Co máte v plánu, že si sebou vezmete do terénu při MU?

Jaké máte vybavení k dispozici?

Za jak dlouho si myslíte, že je reálné, se dostat k MU?

Jak dlouhou dobu můžete při mimořádné události působit?

Máte zkušenost se sevcíčováním s IZS?

Třetí okruh: zasažení mimořádnou událostí

Zkuste popsat, jaké jsou pocity zasažených při mimořádné události?

Jaké jsou potřeby zasažených při MU?

V čem bude spočívat konkrétně Vaše činnost při mimořádných událostech? Co můžete nabídnout?

Jaký je podle Vás největší přínos C-KI při mimořádných událostech?

Příloha II.

V příloze dva až pět uvádím doslovný přepis rozhovorů s canisterapeuty.

Přepis rozhovoru s CT1

Můžete mi říct, kde pracujete?

Jako profesionální canisterapeut, ředitelka nestátní neziskové organizace Elva Help.

S jakým typem klientů máte zkušenosti v rámci canisterapie?

Kromě lidí závislých na návykových látkách a lidí bez přístřeší a také kromě matek v nouzi, tak všemi typy. Děti, dospělí, senioři, psychicky, mentálně i kombinovaně postižení, mám zkušenosti se vším.

Jak dlouho se věnujete canisterapii?

Od roku 1999, tedy třináct let.

Máte výcvik v canisterapii-krizové intervenci?

Mám výcvik krizové intervence 2004 tváří v tvář, telefonní, pak ještě chat, přes internet jsem si udělala. Taky výcvik samozřejmě vedu. Musíte si uvědomit, že tady nejde až tolik o ty psy, ale o lidi, kteří praktikují canisterapii a tato metoda jim nabízí nejvyšší možný stupeň odbornosti v této oblasti. Psy už jsou vycvičeni, je třeba dovzdělávat lidi.

Při jakých konkrétních situacích si myslíte, že jste schopni zasahovat v rámci C-KI při mimořádných událostech?

Při nějaké ztrátě, nějakém traumatu, které se odehrájí v rodině, ztracené děti a pak nalezené třeba utopené, co známe i z televize. Autonehody, ale nejvíce jsme zaměřeni na ty hromadné neštěstí, živelní pohromy. My jsme zasahovali při povodních na Liberecku. No a jinak jedinec by měl být napojený na IZS. Realita je taková, že v rodině se stane neštěstí, vyhoří barák a je tam nějaká oběť, nebo jednoduše jenom vyhoří barák nic se nestane, ale je to velké trauma, velká ztráta. Tak psycholog hasičskej má dvě, maximálně tři intervence v tý rodině a pak už to není placený. Takže už tam nejde, ale může třeba nastoupit právě canisterapeut. Canisterapeut musí mít výcvik canisterapie-krizová intervence, kdo krizovou intervenci ovládá, nemůže to být kde kdo.

Jak se připravujete na eventuální zásah při mimořádných událostech?

Samozřejmě, že se připravujeme na zásah při MU. 1x za rok máme soustředění a jezdíme na cvičení IZS. Kde velitel cvičení vytváří scénář, co se na cvičení bude dít. Při vytváření scénáře počítá s tím, že ty naše vstupy, tam budou. Aby tam byly oběti krize ve formě figurantů, a abychom si to vyzkoušeli. Od roku 2005 se ho 2x ročně

účastníme. Pokaždé se něco nového naučíme, učíme se komunikovat s ostatními složkami. Ostatní se učí, k čemu a proč nás tam mají, a taky my se učíme, jak je využít a vytěžit, zjistit od nich ty správné informace, který potřebujeme a hlavně se učíme vzájemně komunikovat, což vypadá velice jednoduše, hlavně v dnešní době. Každý cvičení když něco selže, tak je to špatná komunikace, nedorozumění, nepředání celé zprávy apod. a to tam vlastně neustále pilujeme a učíme.

Co Vám dalo secvičení s integrovaným záchranným systémem?

Přínosem secvičení s IZS bylo, že každý se tam představí. Nikdo dopředu neznáme přesnou událost ani náplň, která se tam bude řešit. Nebo kdy bude poplach, se dozvíme až ve chvíli poplachu. Je to o koordinaci koho se mám zeptat, na co. Musí vědět, kde je jeho místo, kde mám pracovat. Neumím si představit, jak bysme zvládli skutečnou mimořádnou událost, kdybychom předtím neabsolvovali secvičení s IZS. Dokonce tam, kde jsme měli secvičení s IZS, tak v té vesnici byly skutečné záplavy, kde jsme potom působili. Na secvičení se zvou lidé z obce, jako figuranti, starosta, vedení obce. Rok předtím si to lidé z vesnice trénovali, což mělo dobrý dopad na to, že někteří věděli, co mají dělat. Byli připravenější. Nebylo to pro ně tak šokující. Také je to důležité pro složky IZS i pro civilní obyvatelstvo, že vědí, co mají dělat. Při představování organizací jsme jim řekli, co od nás můžou očekávat a co my jim můžeme dát. Pochopili, že jsme pro ně potřební, že se nám lidé přes psa můžou lépe otevřít.

S jakými organizacemi spolupracujete při mimořádné události?

Spolupracujeme s nejznámějšími humanitárními organizacemi, jako je Adra, Člověk v tísni, Český červený kříž, některé církevní organizace apod. Elva help je jak v IZS tak i v Panelu, NNO.

Co máte v plánu, že si s sebou vezmete do terénu při mimořádné události?

Všichni máme povinně připravené batohy, který obsahuje to, co má obsahovat evakuační zavazadlo. Plus navíc tam jsou věci pro psa, v podstatě evakuační zavazadlo pro psa. Nějaký jídlo, musí být připravený i nějaká hračka pro psa, aby se zajistila i psychohygiena psa. Na všechno tohle se myslí dopředu. Doporučuje se třeba taky i nějaká psí pláštěnka, nebo něco obdobného, když jsou období, že hodně prší, když jsou záplavy. Ideální je když canisterapeut, který tam jede, má upravené auto pro svého psa, aby tam měl svoje zázemí.

Jaké máte vybavení k dispozici?

Elva help má k dispozici služební dodávku, která je nahlášená a funguje jako auto IZS.

Za jak dlouho si myslíte, že je reálné, se dostat k MU?

V dohodě s HZS máme, že do hodiny jsme schopni být na místě, samozřejmě v rámci Libereckého kraje.

Jak dlouhou dobu můžete při mimořádné události působit?

No asi takhle. Výročí je velmi krizové, ještě rok jsme do vesnice dojížděli, ale ne denně. Byli jsme napojeni na obecní úřad, zavolali jsme jim, jestli je vše v pohodě. Čtvrt roku po si lidé různé věci vyčítali. Ten dostal víc než my, různé křivdy. Dávali jsme jim na vědomí, že jsme s nimi pořád. Starostové mají přehled a ke třem až čtyřem lidem, o kterých věděli, že jsou na tom špatně, došlo k velkým traumatům, tam jsme chodili pravidelně a vždy tam byla psychosociální pomoc. Postupně příběhy měkčí, už tam nebyly emoce, mnohé věci neviděli tak jednorázově, už to nebylo takové černobílé myšlení. Už se s tím trochu vyrovnávali. Zabraňovali jsme, aby nedošlo k traumatům.

Zkuste popsat, jaké jsou pocity zasažených při mimořádné události?

Pocity zasažených jsou, když si najdete přesně tu škálu základními stavy zasažených traumatem. My nejsme složka akční, my tam jdeme, když voda opadne. Tak obvykle zasažení jsou už v nějakém procesu, kdy je to trochu vystupňované, protože voda odpadne a je vidět škoda, bahno, nánosy apod. Už je možné začít počítat ty škody. Je vidět velký pocit bezmoci a jsou naplnění konkrétním příběhem, který se odehrál, stal se jim. Obvykle velká voda byla velmi rychlá, v řádu minut a to neměli moc čas něco udělat. Začínají mít velké výčitky, že něco nestihli, něco nezachránili apod. Hledá se viník, objevují se nářky, touha po tom něco dělat, začít organizovat, vrátit všemu zase nějaký řád.

Co můžete nabídnout při mimořádné události?

Co se týká čistě canisterapie-krizové intervence tak tu dodáváme do zařízení, jako jsou evakuační centra, kdy jsou vystěhované rodiny, jedinci, do nějakého zařízení, nebo to zasáhlo třeba domov pro seniory, kde senioři nemohou být bez elektrického proudu, který přestal jít, kdy je senior závislý na kyslíku, takže ho musí hnedka převést někam jinam. Evakuační centra jsou obvykle v zónách, kde nedošlo k těm událostem, žádné střepy, špína, nebo docházíme do zařízení, jako jsou školky a školy, které to nepostihlo, a jsou někde v okolí a operativně otevřou, aby rodiče mohli své děti posílat, i třeba v době prázdnin to takhle otevřeli, když se to tak stalo. Mateřské školky přijaly i děti, které k nim nespádaly, ale byly prokazatelně z rodin, které byly vyplavené. Rodiče mohli být v klidu, že o dítě je postaráno od 8 do 15, že bude ve vedlejší vesnici s obědem, pak se pro něj staví, nebo bude přivezeno. Není odtrženo od rodiny a rodiče

měli čas uklízet. V zařízeních jsme měli pro ně terapeuticko-edukační program. S dětma systematicky pracujeme a vybíráme si děti třeba, které prošli ztrátou, nebo jejich rodiče byli svědky a vyprávěli o tom, že třeba přišli o nějaká zvířata vlivem povodní, hodně případů, kdy se hodně psů utopilo, a tyhle traumata se snažíme speciální technikou ošetřit. V některých zařízeních jsme byli i opakovaně a chodíme ve dvojicích. Je nepsané pravidlo u krizové intervence, že mají chodit dva a ještě k tomu jiného pohlaví, působí to vyrovnaněji a klient si vybere, komu se svěří a otevře. Zvláště u dětí je lepší, pokud jsou dva, děti jsou hodně divoké, a když hrajeme hry, tak je to také lepší. Pomáháme jim vyrovnat se s traumatama, kterých byly svědky, ošetřujeme ty ztráty v podstatě. V obecné rovině po domácnostech samozřejmě chodíme bez psů, všechno je pobořený a mohlo by to ohrozit psa. Za další po vesnici tam běhají psi a mohlo by dojít k nějakým střetům, konfliktům a není ani účelem, tam zahajovat nějakou canisterapii. V prvních okamžicích jsme nápomocni ostatním organizacím, jako je právě Adra a Člověk v tísni, kdy se snažíme s těma lidma bavit, mluvit a hlavně naslouchat.

Jaký je podle Vás největší přínos C-KI při mimořádných událostech?

Největší přínos, v podstatě laicky řečeno, těm lidem, kteří se s námi setkali během záplav, by mělo být setkání a zábava s milým psem. Když část paměti zaplaví touhle událostí, zbude míň na to pamatovat si něco ošklivého. Snažíme se do zlých událostí vnést něco jiného, pozitivního, co není běžné, ale velkou měrou je to o tom, že dospěli se můžou vyventilovat, a vyslechli jsme si velkou spoustu příběhů a každý to vnímal trochu jinak a přesto každý velmi dramaticky. Lidi jsou toho plní a potřebují, aby je někdo vyslechl.

Kde jste všude působili?

Působili jsme na víc místech. Došlo ke koordinaci, přes IZS a přes PANEL, kde se sdružují neziskové organizace. Elva help je jak v IZS tak i v Panelu. Den při mimořádné události se vždycky zahajuje tak, že se všichni sejdou mimo zónu neštěstí a znovu se probere, kdo kam půjde, kde, kdo a s kým bude pracovat. Kdo komu podá hlášení a večer se zase sejdeme, abychom si řekli, jak to proběhlo. Všechno je to opravdu organizované. Elva help kooperovala postupně ve třech vesnicích.

Bohužel jsou i určité nedostatky. Nedostatky jsou převážně v prostředcích, penězích na benzín, abychom se vůbec mohli dopravit. Nedostatky si myslím, že nejsou v tom, že by nebyli dobrý lidi. Zatím se nám hlásí lidi, kteří to opravdu chápou a výcvikem prošli velmi dobře, i chápou to, že se nejedná o placenou práci.

Další problém pro nás jsou média, kdy v televizi ještě dlouhou dobu po události ukazovali ty nejvíce drastické záběry. Když to zasažení událostí uviděli klidně po třech až čtyřech, měsících, tak nám volali. Dávali jsme jim i číslo, což není úplně běžný, kdyby měli potřebu nám zavolat. Pro nás je neštěstí to, že média se vyžívají v drastických záběrech a lidem to neustále připomínají. Tak proto jsme poskytovali krizovou intervenci po telefonu. Pro některé volající to bylo lepší, že nás znají a v jistém slova smyslu jsme si to s nima prožili, tak nás brali jinak. Zasažení mají pocit, že kdo to nezažil, tak to nepochopí. Svým způsobem mají pravdu. Můžete to vidět hodně krát v televizi, ale jak necítíte ten smrad, ty splašky a jak jste celý ulepený. To je něco, co vám televize neposkytne, pak to člověk prožívá jinak.

Velmi přínosné při povodních bylo, že máme vysílačky. Což se nám velmi osvědčilo, pokud se v terénu rozdělí, aby o sobě věděli atak. Obvykle nefunguje mobilní síť, takže ta vysílačka je opravdu potřebná a jediná možná komunikace. Docházelo i k poměrně dramatickým věcem. Já jsem byla v jedné vesnici, kolega v druhý. A v té jedné vesnici šla fáma, že jde další povodňová vlna. Jediným spojením v tu chvíli byla jen ta vysílačka. Lidi jsou opravdu vyplašení a bojí se, když trochu zaprší.

Psy s sebou berete vždy?

Psy jsme s sebou brali vždycky; když jsme chodili po lidech, tak to jsme je s sebou nebrali, nechali jsme je v autě, ale dělali jsme si canisterapii pro sebe, tzn. že jsme odjeli autem za vesnici, tam jsme je pustili a byla to očista pro nás, abychom se mohli zase za hodinku vrátit a pokračovat dál. Pro nás to byla psychohygiena.

Dneska na nás reagují kladně. Canisterapie působí i na členy IZS. Přítomnost psa uvolní atmosféru, a když se člověk vrací z terénu, to je jako když se člověk vrací z bojiště. Je tam velké napětí. Všichni pomáhající někde byli a napětí je v lidech pořád. Nikdo o ničem jiném nemluví a najednou je tam ten pes, o kterým se ví, že je tam pro ně, vnese tam pohodu domáctější prostředí. Pes funguje jako takovej urychlovač. Vždycky když děláte canisterapii, tak pes pomáhá urychlit navázání kontaktu. Pes umí udělat prostor pro vztah, všechno jde rychleji. Přeskočí se fáze oťukávání mezi námi a důvěra je tam téměř okamžitě. Je to výhoda jak pro klienty tak pro mne. Je to něco, co mi pomůže se v klientovi zorientovat. No ale při reálné mimořádné události děláme i jiný věci. Rozváželi jsme Sava, tiskli jsme letáky a taky je i roznášeli, aby lidi nezachraňovali potraviny. Podstatné pro zasažené je to, že v tom nejsou sami, někdo tu pro ně je, to je pro ně nejdůležitější. Že se někomu mohou svěřit, jim dokáže pomoci.

Příloha III.

Přepis rozhovoru s CT2

Můžete mi říct, kde pracujete?

Pracuji v Jedličkově ústavu. Jsem pracovník v sociálních službách.

Jaká je Vaše praxe v oblasti canisterapie?

Spolupráce s Andreou Tvrdou a Elva Help, výcviky s ČČK.

Jak dlouho působíte jako canisterapeut?

Dva roky.

S jakým typem klientů máte zkušenosti?

Děti i dospělí s těžkou MR, zdravotně postižení, děti z kojeneckého ústavu Liberec, tedy do 3 let věku

Pište Vaše zkušenosti z výcviku C-KI.

Zkušeností bylo mnoho, nedá se to jen tak shrnout. Naučila jsem se více naslouchat, mít porozumění pro situace, které mohou nastat při povodních, které byly v Libereckém kraji v předloňském létě. Práce s různými typy klientů. Využití psa při KI. No a absolvovala jsem ho roku 2011.

Absolvovala jste kurz krizové intervence?

Mám kurz krizové intervence po internetu, ale plánuji letos v květnu první kurz krizové intervence tváří v tvář.

Při jakých konkrétních situacích si myslíte, že jste schopni zasahovat v rámci C-KI při mimořádné události?

Dozajista povodně, velkoplošné požáry, havárie apod., ale nejsem schopna zasáhnout při úmrtí, pouze pokud k němu nedošlo, jinak přenechávám situaci psychologům.

Připravujete se na eventuální zásah při MU?

Ano, zvýšením kvalifikace v KI, sbaleným evakuačním zavazadlem a potřebami pro KI.

S jakými organizacemi spolupracujete při MU?

No spadám pod Elva Help a ta spolupracuje se spoustou organizací. Například s Českým červeným křížem.

Co máte v plánu, že si sebou vezmete do terénu při MU?

Kapesníčky, čokoláda, pro děti jednoduché, malé hračky, věci pro psa, no mám evakuační zavazadlo.

Jaké máte vybavení k dispozici?

Bez vybavení, pouze vesta canisterapie. Věci, které jsou v Elva help.

Za jak dlouho si myslíte, že je reálné, se dostat k MU?

Nelze čekat, až nastane, tak půjdu. No musela bych si sehnat hlídání.

Jak dlouhou dobu můžete při MU působit?

Jsem na mateřské dovolené, takže dokud bude hlídání, předpokládám, že 3 dny určitě.

Máte zkušenost se secvičováním s IZS?

Zkušenosti nejsou tak úplně popsateľné, vždy jsou to zkušenosti s lidmi různých typů, ale zajisté mi to dalo lepší povědomí o zasahujících složkách při MU, organizovanost systému, možnosti komunikace – vysílačka apod. při MU, spolupráce s ČČK, práce v evakuačním centru.

Zkuste popsat, jaké jsou pocity zasažených při mimořádné události?

Bezmoc, beznaděj, vztek, spousta práce před sebou. Jde o to, o jakou MU jde. Nebude to všude stejné.

Jaké jsou potřeby zasažených MU?

Potřebují podporu, teplo, bezpečí, rodinu.

V čem bude spočívat konkrétně Vaše činnost při mimořádných událostech?

Popište prosím.

Podpora, že je někdo vedle mě a třeba jen poslouchá, trochu odklon od problému, návrat do reality. Krom toho, co už jsem říkala, tak ještě pomoci třeba se zajišťováním dek, koleček apod., co nestihly ostatní složky udělat pro zasaženého.

Jaký je podle Vás největší přínos C-KI při mimořádných událostech?

Odklon od nejhorší reality, zlepšení vědomí sami o sobě, pro zasažené. Ale tím myslím i pro ostatní pomáhající složky i hasiči, ČČK, zdravotníci, ADRA.

Příloha IV.

Přepis rozhovoru s CT3

Můžete mi říct, kde pracujete?

Pracuji v Hafíkovi, o.s. Jsem koordinátor dobrovolníků.

S jakým typem klientů máte zkušenosti v rámci canisterapie ?

Praktikování canisterapie u seniorů, u dětí s různým typem postižení, preventivní jednorázové akce na ZŠ, MŠ, jednorázové akce o.s. Hafík, prezentační akce o.s. Hafík.

Jak dlouho působíte jako canisterapeut?

Canisterapii se věnuji 6 let.

Popište Vaše zkušenosti z výcviku C-KI.

Komunikace s osobami zasaženými mimořádnou událostí, komunikace s ostatními složkami během zásahu, během mimořádné události, také poskytování psychosociální pomoci.

Absolvovala jste kurz krizové intervence?

Plánuji si udělat kurz krizové intervence, ale kvůli práci, kterou dělám ještě mimo Hafíka. Ten mě čeká teď.

Při jakých konkrétních situacích si myslíte, že budete schopni zasahovat v rámci C-KI při mimořádné události?

Hromadné nehody, v evakuačním centru, při povodních, požáry. Těžko se posuzuje, kdy budeme působit a kdy ne a taky sepisujeme dohodu a v té bude kontaktní osoba, kdo se na nás obrátí v případě mimořádné události. Bude záležet, jestli nás povolají nebo ne, já se můžu dozvědět, že se tam něco stalo, ale netroufnu si tam jet.

Připravujete se na eventuální zásah při mimořádné události?

Rádi bychom se zapojili do secvičování s HZS Jihočeského kraje. No a taky plánujeme vytvořit složku C-KI pod o.s. Hafík, která by se zapojila do složky HZS Jihočeského kraje.

Účastnila jste se secvičování s integrovaným záchranným systémem?

V roce 2009 to bylo secvičení s IZS Libereckého kraje, kde byli dobrovolní hasiči, Český červený kříž, hasiči a další. Jednalo se o dvě situace, kdy mělo jako by dojít k protržení hráze a fakt to bylo jako by naostro. Evakuovali jsme lidi, pracovali jsme v evakuačním centru s těma zasaženými lidma, komunikovali se zasaženými MU, s ostatními složkami během zásahu a druhý den hasiči zachraňovali děti ze skály a my jsme tam taky jeli a pracovali s tou maminkou. Uklidňovali ji apod.

Takže secvičování hodnotíte přínosně?

Jak jsme si to zkoušeli v tom terénu, tak to bylo úplně něco jiného, adrenalin, ještě v tom evakuačním centru to byli lidi, který věděli, že je to jenom na oko. Takže se tam s náma bavili o psech, ale ten den potom, jak jsme jeli do terénu, kde byli ty děti na skále, tak to bylo fakt adrenalin, působí na tebe to místo, ostatní lidi a je to dobrý - zjistíš jak to funguje, na koho se obrátit, když něco potřebuješ. Člověk se otestuje, zjistí své hranice.

S jakými organizacemi si myslíte, že budete spolupracovat při mimořádné události?

Spolupráce se teprve navozuje a zjišťujeme, jaké jsou možnosti. Samozřejmě s hasičským záchranným sborem, pod který budeme spadat. Ještě pak jsme uvažovali

o Panelu, ale to je zatím v nedohlednu. Já jsem se účastnila setkání psychosociálního týmu, kde se schází zástupci jednotlivých neziskovek a připravují se na psychosociální pomoc. Buď jsou to jednotlivci, nebo zástupci organizací a schází se neformálně.

Co máte v plánu, že si sebou vezmete do terénu při mimořádné události?

Kompletní vybavení dobrovolníka praktikujícího canistearpii, vybavení pro psa, reflexní označení.

Jaké máte vybavení k dispozici?

Výbava dobrovolníka.

Za jak dlouho si myslíte, že je reálné, se dostat k MU?

Těžko odhadnout.

Jak dlouhou dobu můžete při mimořádné události působit?

Těžko odhadnout. Výhoda ale je, že jsme tři, které máme výcvik, že to není jen na jednom člověku, když jeden zrovna nebude moct, tak můžou ostatní. Práce by mohla být jak jednorázová tak i víckrát, dle situace, při povodních by bylo možno víckrát, dopravní nehoda jen jednou, záleží na dané situaci.

Zkuste popsat pocity zasažených při mimořádné události?

Pocity zasažených jsou zmatek, bolest, beznaděj. Jde taky o to, jaká by to byla mimořádná událost

Jaké jsou potřeby zasažených při MU?

Potřeby zasažených, sdílení toho co prožili, důležitý je i pocit bezpečí a důvěry, pes by mohl být dobrý bod, opora, díky němu se snadněji navazuje důvěra

V čem bude spočívat konkrétně Vaše činnost při mimořádných událostech?

Jde o to, jaká to bude mimořádná událost, tak podle toho a my nevíme, k čemu nás také HZS pustí. Myslím si, že např. zabavení dětí v evakuačních centrech. Práce s dětmi, aby se dostali ze situace, ve které se nachází, aby se mohli někomu svěřit. No pak přímo v terénu a to záleží na situaci, prvně bez psů, zjistit jaká je situace a pak teprve zvážit nasazení psa. Rozhodnout se jestli psa nasadíme. Během rozhovorů se zasaženými MU zjišťovat důležité informace týkající se MU, prostor pro sdílení pocitů během MU. Jak to bude konkrétně vypadat v praxi, tak to zatím moc nedokážu odhadnout. Budeme pracovat při mimořádných událostech jako psychosociální týmy, ale jde o to, jestli se psama nebo bez. Při hromadné nehodě kdy by bylo třeba zklidnit zasažené, tak ten pes by byl určitě přínosem. Při povodních obcházet baráky, tak to by bylo bez psů, psychosociální pomoc.

Jaký je podle Vás největší přínos C-KI při mimořádných událostech?

Přínosem canisterapie-krizové intervence je určitě pes, protože psychosociální pomoc může nabízet i člověk bez psa, ale my nabízíme i něco navíc oproti ostatním. Podstatné je znát toho psa, vědět co zvládne a vědět jak s ním pracovat a využít právě toho, ke zklidnění. Vztah se psem musí být v naprostém pořádku, vědět, co od něj můžeme očekávat. Pokud člověk praktikuje canisterapii, tak svého psa zná. Výhoda je, že dobře známe své psy a víme, co zvládnou, a víme, jak s nima pracovat a jak by se to pak dalo využít u mimořádných událostí.

Příloha V.

Přepis rozhovoru s CT4

Můžete mi říct, kde pracujete?

Jsme učitelka pro 1. stupeň ZŠ.

Jaká je Vaše praxe v oblasti canisterapie?

Canisterapii se věnuji ve svém volném čase asi čtyři roky, se svou fenou navštěvujeme postižené děti, pravidelně polohujeme, věnujeme se prevenci úrazů způsobeného psem

S jakým typem klientů máte zkušenosti?

Děťští a dospělí klienti s různými druhy postižení fyzické i mentální, senioři, zdravé děti.

Popište Vaše zkušenosti z výcviku C-KI.

Výcvik proběhl jako nácvik reálných situací. Nejprve jsme prodělali přípravu teoretickou plus modelové situace, poté byl výcvik zakončen praktickou částí, kdy byla simulována krizová situace. Výcvik mě obohatil hlavně o znalost psychologie jak jednat, mluvit s lidmi, kteří jsou postiženi nějakou mimořádnou událostí a jsou tak pod velkým psychickým tlakem.

Absolvovala jste kurz krizové intervence?

Kurz krizové intervence nemám a v nejbližší době si neplánuji ho udělat

Při jakých konkrétních situacích si myslíte, že budete schopni zasahovat v rámci C-KI při MU?

Evakuace obyvatel z důvodu nějaké mimořádné události jako jsou povodně, požáry, bomby, apod. Komunikace s těmito postiženými. Hlavně se seniory, dětmi, ale s ostatními. Zásah při hromadné autohavárii, komunikace s jedinci, kteří nepotřebují ošetření, uvíznutí např. při sněhové kalamitě autobusů, apod.

Připravujete se na eventuální zásah při MU?

Zatím jsme prodělali jen výcvik v rámci kurzu C-KI, ale plánujeme se cvičení s IZS v Jihočeském kraji.

S jakými organizacemi si myslíte, že budete spolupracovat při MU?

Právě máme před podpisem smlouvy s HZS Jihočeského kraje.

Co máte v plánu, že si sebou vezmete do terénu při MU?

V plánu máme pořízení krosny, ve které bude základní vybavení, které používáme při canisterapii: vodítka, misky, hračky, postroje, různé obrázky se psy pro děti, apod. Dále např. křížovky pro seniory, cigarety, poznámkový blok, tužky, svítilny, čokoláda, apod. Co se týče oblečení, tak kotníčkové goretexové boty, goretexové oblečení. Reflexní označení pro psůvoda i psa.

Jaké máte vybavení k dispozici?

Vše je zatím v jednání. K dispozici zatím máme jen běžné věci, které používáme při canisterapii.

Za jak dlouho si myslíte, že je reálné, se dostat k MU?

Zatím je vše v jednání, za jak dlouho tam budeme schopni dorazit.

Jak dlouhou dobu můžete při mimořádné události působit?

Působit budeme jednorázově a až nás povolá psycholog HZS, nebo velitel zásahu.

Máte zkušenost se secvičováním s IZS?

Ne, zatím pouze při cvičení v rámci výcviku C- KI.

Zkuste popsat, jaké jsou pocity zasažených při mimořádné události?

Jsou to určitě děs, nejistota, bezradnost.

Co podle Vás potřebují oběti MU?

Obecně materiální pomoc, psychickou a fyzickou pomoc. Klid, ukázání správné cesty, ukázání toho, že je důležitá budoucnost. Důležité je také to, že je někdo vyslechne, nebo s nimi naopak mlčí.

V čem bude spočívat konkrétně Vaše činnost při mimořádných událostech?

Popište prosím.

Zklidnění situace, vyslechnutí, promluvení si s lidmi, kteří relativně vypadají v naprostém klidu, nepotřebují nutně pomoc psychologa, ale i oni potřebují psychosociální pomoc. Dále i získávání informací, zdali někomu nechybí nějaký člen rodiny, apod. Samozřejmě i zabavení dětí, pokud jsou rodiče např. ošetřováni, nebo opravují následky MU. Půjde pouze o práci v terénu po dobu MU.

Jaký je podle Vás největší přínos C-KI při mimořádných událostech?

Přínos jak už jsem říkala, zklidnění situace samozřejmě vyslechnutí, promluvení si s lidmi. Pes dokáže uvolnit atmosféru, snadněji pak lze navázat kontakt.

Abstrakt

PETLACHOVÁ, L. *Canisterapie jako jeden z nástrojů psychosociální pomoci při mimořádných událostech*. České Budějovice 2012. Bakalářská práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích. Teologická fakulta. Katedra praktické teologie. Vedoucí práce Š. Kavan.

Klíčová slova: canisterapie, psychosociální pomoc, mimořádná událost,
canisterapie-krizová intervence

Bakalářská práce se zabývá využitím canisterapeutické metody canisterapie-krizová intervence jako jeden z nástrojů psychosociální pomoci při mimořádných událostech. Nejprve je v práci poukázáno na to, co je to canisterapie. Dále jsou popsáni účastníci, metody využívání a požadavky na canisterapeuta. Také je charakterizována psychosociální pomoc při mimořádných událostech. Následuje popis samotné metody canisterapie-krizová intervence, komu je metoda určena a možnosti uplatnění této metody.

Ve výzkumné části jsou zaznamenány a vyhodnoceny odpovědi canisterapeutů, kteří mají zkušenost s metodou canisterapie-krizová intervence. Snahou je zhodnotit skutečné uplatnění této metody.

Abstract

Canistherapy as one of the tools for psychosocial help in emergencies

Key words: canistherapy, animal assisted crisis response, psychosocial help, emergencies

This bachelors thesis deals with the using of animal assisted therapy methods AACR as one of the means of psychosocial support by emergencies. The first at all, it is mentioned what is canistherapy. In addition participants, methods and dogs trainer requirements are described. It is also characterized psychosocial help. Then the description of the method AACR to whom the method is determined and the possibility of applying this method.

In the research section are recorded and evaluated responses dogs trainers, who have experience with the using of canine-crisis intervention. The aim is to assess the actual application of this method.